

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Autorská pohádka v české literatuře

Bakalářská práce

Autor: Denisa Lacinová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Denisa Lacinová

Studium: P14P0619

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Bc. učitelství - všeobecný základ

Název bakalářské práce: **Autorská pohádka v české literatuře**

Název bakalářské práce AJ: Authorial Fairy-tale in the Czech Literature

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá žánrovou charakteristikou pohádky a mapuje vývoj české autorské pohádky. Zaměřuje se na současného autora Pavla Čecha a interpretaci jeho vybraných děl.

ŠMAHELOVÁ, Hana. Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 232 s. ŠUBRTOVÁ, Milena. Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010: (tvorba devadesátých let 20. století). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 327 s. ISBN 978-80-210-5692-3. URBANOVÁ, Svatava. Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce. Olomouc: Votobia, 2004. 457 s. ISBN 80-7220-185-9. URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003. 363 s. ISBN 80-7198-548-1. URBANOVÁ, Svatava, ROSOVÁ, Milena. Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie). Vyd. 4. (upr. a dopl.). Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 238 s. ISBN 80-7042-625-x.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.1/2013 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

V Hradci Králové dne 26. 4. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Bubeníčkové, Ph.D. za její cenné rady, trpělivost a konzultace při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

LACINOVÁ, Denisa. *Autorská pohádka v české literatuře*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 60 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá autorskou pohádkou v české literatuře. Práce je rozdělena do několika kapitol.

Úvodní teoretická část má dvě kapitoly. První se zaměřuje na žánrovou charakteristiku pohádky, její vývoj a typologii. Následující kapitola definuje pohádku autorskou, uvádí její typologii a vývojové tendence, včetně stručného přehledu významných autorů.

Hlavní část práce je věnována interpretaci autorských knih současného tvůrce Pavla Čecha. Na základě rozboru vybraných textů sleduje znaky moderní pohádky. Cílem bakalářské práce je vymezit základní charakteristiky současné autorské pohádky v české literatuře.

Klíčová slova: pohádka, autorská pohádka, Pavel Čech

Annotation

LACINOVÁ, Denisa. *Authorial Fairy-tale in the Czech Literature*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 60 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor degree thesis deals with the genre of authorial fairy-tale in the Czech literature. The paper is divided into following chapters.

The opening theoretical part consists of two chapters. The first one focuses on the general characteristic of the fairy-tale genre, its development, and typology. The authorial fairy-tale, its typology, and developmental tendencies are defined in the next chapter. This one also contains a brief summary of important authors.

The main section of the thesis concentrates on the interpretation of authorial books written by a current author Pavel Čech. There is also included a part about the authorial fairy-tale features, which is based on the analysis of selected texts. The aim of the thesis is to define the basic characteristics of contemporary authorial fairy-tale in the Czech literature.

Keywords: fairy tale, authorial fairy-tale, Pavel Čech

Obsah

Úvod	8
1 Žánrová charakteristika pohádky	9
1.1 Typologie pohádek.....	11
1.2 Vývoj české pohádky	13
2 Česká autorská pohádka	19
2.1 Charakteristika autorské pohádky.....	19
2.2 Typologie autorských pohádek	20
2.3 Vývoj české autorské pohádky	23
3 Autorské pohádky Pavla Čecha.....	28
3.1 Pavel Čech	28
3.2 O čertovi.....	31
3.3 O zahradě	37
3.4 O mráčkovi.....	42
3.5 O klíči.....	45
3.6 Dobrodružství pavouka Čendy	47
3.7 Dobrodružství pavouka Čendy – V lese	49
3.8 Dobrodružství pavouka Čendy – Vše ztraceno.....	51
4 Zhodnocení Čechovy pohádkové tvorby.....	54
Závěr	55
Seznam literatury	57
Primární literatura.....	57
Sekundární literatura	57
Články	60

Úvod

Pohádka patří k hlavním žánrům literatury pro děti. Působí podnětně na vývoj myšlení a rozvoj fantazie. V předčítání pohádek dětem spatřuji velký význam. Jejich prostřednictvím se děti seznamují s kladnými a zápornými vlastnostmi, učí se rozlišovat dobro a zlo a orientovat se v mezilidských vztazích. Pohádky také poskytují ponaučení a návod na řešení různých problémů. V oblasti formování charakterových vlastností mají nezastupitelnou úlohu.

Pohádka je významným činitelem ve výchovně-vzdělávacím procesu. Aktivní práci s tímto žánrem mohu využít ve své budoucí pedagogické praxi v rámci hodin českého jazyka a literatury. Z tohoto důvodu jsem si zvolila pohádku jako téma bakalářské práce. Konkrétně se zaměřuji na typ moderní autorské pohádky v české literatuře.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V úvodní části se věnuji obecné žánrové charakteristice pohádky, vymezení jejích hlavních znaků. Za pomoci odborné literatury uvádím různá kritéria, podle kterých je možné pohádky klasifikovat. Dále věnuji pozornost historickému vývoji pohádek v českém prostředí, včetně sporů, které se vedly v 1. polovině 20. století o jejich vhodnost pro děti.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na vymezení pojmu autorské pohádky. Charakterizují základní typy a jednotlivá vývojová období české autorské pohádky, která doplňuji o přehled významných tvůrců. Z důvodu tematického zaměření práce na českou autorskou pohádku v práci neuvádím vývoj moderní pohádky ve světě.

Ústřední kapitola bakalářské práce je založena na interpretaci vybraných autorských textů současného českého tvůrce Pavla Čecha. Z široké škály autorů moderních pohádek jsem si k praktické části bakalářské práce zvolila pohádkové knihy Pavla Čecha, neboť příběhy nejen píše, ale zároveň doplňuje o své ilustrace. Spojením textu a obrazu dosahují jeho knihy vysoké kvality, stávají se svébytnými uměleckými díly, která si zaslouží pozornost.

Cílem bakalářské práce je na základě rozboru několika Čechových textů vysledovat základní rysy a specifika české autorské pohádky. V rámci analýzy moderních pohádkových příběhů se zaměřuji i na to, v jakých ohledech se liší od folklorního typu pohádek. Poslední kapitola obsahuje shrnutí základních tendencí Čechovy tvůrčí pohádkové činnosti vyzorovaných při interpretaci jeho děl.

1 Žánrová charakteristika pohádky

Pohádka se řadí k nejstarším žánrům ústní lidové slovesnosti. Původně byly pohádky určeny dospělým posluchačům. Nechybělo v nich násilí ani erotické motivy. Pohádkové příběhy prošly díky autorským adaptacím žánrovým vývojem a dnes je pohádka hlavním reprezentantem dětské literatury.

Literární teoretici Dagmar Mocná a Josef Peterka v *Encyklopedii literárních žánrů* (2004) definují pohádku jako „*zábavný, zpravidla prozaický žánr folklórního původu s fantastickým příběhem*“¹. Peterka ve *Slovníku literární teorie* (1984) doplňuje, že tento žánr „*přes svoji fiktivnost zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy*“². Pohádku je možné charakterizovat jako lidové vyprávění plné fantazijních prvků a nadpřirozených jevů, které působí na obrazotvornost čtenáře i posluchače.

Pohádka uvádí čtenáře do imaginárního světa, který je izolován od toho reálného. Jádrem lidové pohádky je vymyšlený příběh s nereálným dějem, postavami a prostředím. Pohádkové vyprávění se vyznačuje časovou a místní neurčitostí. Tím se odlišuje od pověsti, která „*má reálné jádro a časoprostorové zakotvení*“³.

Pro pohádky je typické optimistické vidění světa. Dobro vždy zvítězí nad zlem, spravedlivé nad nespravedlivým. Pohádkový „happy end“ a další psychické podněty jsou pro duševní vývoj dětí velice důležité. Pohádky předkládají řešení různých životních problémů, které musí děti během svého života překonávat. Psycholog Michal Černoušek v publikaci *Děti a svět pohádek* (1990) uvádí: „*pohádka má význam nejen výchovný, poznávací, vzdělávací, ale také terapeutický – neomylně odpovídá na úzkostná traumata, která děti mohou prožívat, když se setkají s nesrozumitelnými citovými reakcemi dospělých lidí*“⁴. Složitý a chaotický svět dospělých je v pohádkách přizpůsoben dětskému chápání. Například jasně vymezenému kontrastu hodných a zlých postav děti rozumí. Z toho si snáze odvodí, jaké chování je dobré, jaké špatné. Pohádky pomáhají dětem orientovat se v těžkých životních situacích i mezilidských vztazích, seznamují je se základními mravními hodnotami.

---

¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 472.

² PETERKA, Josef. Pohádka. In VLAŠÍN, Štěpán (ed). *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. S. 281.

³ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 472.

⁴ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1. S. 16.

Pro pohádky je typické, že vlastnosti postav jsou jednoznačně vymezeny, založeny na principu protikladnosti. Kladné a záporné pohádkové postavy většinou symbolizují dobro a zlo. Tomu odpovídá i jejich etické hodnocení: vítězí statečný, spravedlivý, poctivý, čestný a pravdomluvný hrdina nad svým protějškem, který je nositelem vlastností opačných. První se dočká zasloužené odměny, druhý trestu.

V pohádkách často vystupují postavy nadpřirozené (sudičky, jezinky, čert, ježibaba) a antropomorfizované (zvířata a přírodní jevy, např. zlatá rybka, Větrník, neživé předměty či abstrakce – Smrt, Štěstí). Někteří jedinci se vyznačují jakýmsi typickým znakem, který je obvykle obsažen už v samotném jménu (Dlouhý, Široký a Bystrozraký; „pyšná“ princezna).⁵

Pohádkovým hrdinům pomáhají překonávat překážky a plnit nejrůznější úkoly kouzelné předměty. Dlouhé vzdálenosti hrdina lehce zdolá se sedmimílovými botami i létajícím pláštěm. Jakékoliv přání je ihned splněno otočením kouzelného prstenu. Z Popelky se stane krásná princezna díky kouzelnému oříšku. Na otázku, kdo je na světě nejkrásnější, odpoví kouzelné zrcadlo. V pohádkách se vyskytuje spousta dalších příkladů.

Tematická a jazyková výstavba lidové pohádky se vyznačuje řadou tradičních motivů, postupů a výrazových prostředků. Slovesný folklorista Oldřich Sirovátka ve své publikaci zdůrazňuje zejména vstupní (*Byl jednou jeden král a ten měl tři syny...*) a výstupní formule: v pohádkách se čtenář zpravidla setkává se dvěma konci. První uzavírá pohádkový příběh (*A žili spolu šťastně až do smrti...*). Následuje druhá, závěrečná formule, která upozorňuje, že pohádka skončila, navrácí čtenáře z fiktivního světa zpátky do reality (*Zazvonil zvonec a pohádka je konec!*).⁶

Velký význam mají i magická čísla, nejvíce se užívá číslo tři a jeho násobky (šest, dvanáct), ve velké míře také číslo sedm. Sirovátka dále upozorňuje na to, že vypravěč může příběh neustále rozvíjet a zvyšovat napětí tím, že využije zrcadlové nebo trojitě kompozice.⁷ Příběh se tak odehrává v jedné a té samé pohádce několikrát.

---

⁵ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 473.

⁶ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. S. 40.

⁷ Tamtéž.

1.1 Typologie pohádek

Odborná literatura dnes uvádí několik hledisek, podle kterých se dají pohádky členit. Ve své práci uvedu 2 typologie. Vycházím z dělení Jaroslava Tomana, Dagmary Mocné a Josefa Peterky, neboť jejich klasifikace působí přehledně a jsou často citované v dalších monografiích.

Jaroslav Toman, odborník na dětskou literaturu, ve *Vybraných kapitolách z teorie dětské literatury* (1992) rozlišuje trojí typ pohádek: *tradiční pohádku lidovou, autorskou pohádku podle lidových látek a autorskou pohádku moderní*.⁸ Prvním zmíněným typem se rozumí přesný záznam autentického lidového vyprávění, kterému sběratel dodává pevnou literární formu. Jedná se tedy o adaptaci, která proměňuje lidové pohádky v literární text.⁹ V tomto duchu tvořil např. Karel Jaromír Erben, Václav Tille či Oldřich Sirovátka.

Tomanovo označení *autorská pohádka podle lidových látek* je problematické, může vyvolat mylnou představu, že se jedná o umělou pohádku autorskou. Tento druhý typ pohádek však zastupuje literární adaptaci folklórních textů. „*Autoři do původní lidové předlohy, osnovy, tradičních motivů, kompozičních postupů, stylistických a jazykových prostředků v různé míře zasahovali, ale v podstatě zachovávali její tradiční, konvenční, ustálené žánrové principy a znaky.*“¹⁰ Dochází tedy k úpravě původních lidových pohádkových textů. Z tohoto důvodu se přikláním k častěji vyskytovanému označení *autorská adaptace lidových pohádek* (Šmahelová, 1989; Čeňková, 2006). Tento styl reprezentuje např. Božena Němcová. Její sbírky českých pohádek dosahují vysoké umělecké hodnoty. Autorská adaptace vyžaduje především bohaté vypravěčské schopnosti. Němcová jich plně využila. Obsah pohádek rozšiřovala o vedlejší epizody i psychologické motivy.

Nový typ pohádkového žánru představuje *moderní autorská pohádka*, která se pouze opírá o zákony žánru, ale nedodržuje lidové tradice. Toman vysvětluje, že: „*Od literárně adaptované lidové pohádky se liší hlavně tím, že autor – při respektování její žánrové specifičnosti – podstatně zasahuje do její ustálené ideově tematické, kompoziční nebo jazykové podoby, žánrovou normativnost vědomě narušuje, či dokonce popírá (vytváří tzv. antipohádku) a vnáší do ní zcela netradiční, inovované*

---

⁸TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 67.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, s. 68.

a aktualizované náměty, motivy a postupy i jazykové prostředky (...).“¹¹ Jde tedy již o pohádky umělé, které se nadržují lidové tradice. Mnohem více se v nich odráží autorova osobnost. Díky tomu je možné sledovat velkou různorodost těchto pohádek.

Literární teoretička Miroslava Genčiová se v *Literatuře pro děti a mládež* (1984) přidržuje téhož rozdělení pohádek a označuje tyto 3 typy jako pohádku *záznamovou*, *literární* a *autorskou (umělou)*.¹²

Dagmar Mocná a Josef Peterka v *Encyklopedii literárních žánrů* rozlišují podle původu pohádky *lidové (anonymní)* a *autorské (umělé)*. Dále klasifikují tradiční lidové pohádky na *kouzelné*, *zvířecí*, *legendární* a *novelistické*. Toto rozlišení je dáno povahou pohádkových hrdinů a dějů.

Kouzelná pohádka patří ve slovesné lidové tvorbě k nejstarším a nejpočetnějším. Jejich příběhy vycházejí z mýtů, magických kultovních obřadů a kouzel.¹³ Hlavní hrdina musí často projít iniciační cestou, plnou zkoušek odolnosti a nástrah. Pomocí magických formulí a čísel, tajuplných sil a zvířat plní přání a zadané úkoly.

Zvířecí pohádka je často považována za vývojově nejstarší (Toman, 1992; Urbanová, Rosová, 2003). Hlavními protagonisty příběhu jsou zosobněná zvířata. V metaforickém či alegorickém obrazu představují nositele kladných a záporných vlastností, vyznačují se morálitou, a přibližují se tak zvířecím bajkám.¹⁴

Děj pohádky legendární, která obvykle vysvětluje původ a pojmenování různých jevů, se opírá o postavy a příběhy biblické. Takové pohádky se vyskytují v souborech Němcové i Erbena.¹⁵

Vývojově nejmladší variantou je pohádka *novelistická (realistická)*. Zobrazuje svět reálný, zaměřuje se na každodenní život i sociální problematiku. Využívá satiru i humor, vysmívá se lidské pýše, nadutosti a hlouposti (pohádky o hloupém Honzovi). Kouzla a nadpřirozené jevy se vyskytují jen minimálně. Svou dějovou výstavbou se blíží k povídce.¹⁶

---

¹¹ Tamtéž, s. 69.

¹² GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. S. 28.

¹³ MOCNÁ, Dagmar a JOSEF PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 473.

¹⁴ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 66.

¹⁵ URBANOVÁ, Svatava a MILENA ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X. S. 51.

¹⁶ Tamtéž.

Svatava Urbanová a Milena Rosová v publikaci *Žánry, osobnosti a díla* (2003) samostatně vymezují také pohádku dětskou (vyprávění O Budulínkovi, O Červené karkulce, O Smolíčkovi aj.). Má za úkol děti vychovávat, vést je k poslušnosti, odpovědnosti, chránit je před možným nebezpečím.¹⁷

Umělé pohádky se dají také klasifikovat na několik typů. Jedná se zejména o pohádky parodické, zvířecí, sociální, nonsensové a iluzivního folklóru. Podrobněji se jim budu věnovat v kapitole 2.2.

Jaroslav Toman se ve své typologii opírá především o původ a vznik pohádek, o jejich začleňování do literatury. Řeší, do jaké míry se přibližují původním lidovým látkám a motivům a jak dodržují specifika pohádkového žánru. Dagmar Mocná s Josefem Peterkou se naopak věnují konkrétním druhům lidové pohádky z hlediska povahy pohádkového příběhu. Klasifikace se shodují v rozlišení pohádek folklórních a původních autorských textů.

V praktické části této práce budou interpretovány pohádkové knížky současného autora Pavla Čecha. Vzhledem k jednotlivým typologiím lze jeho tvorbu zařadit do oblasti umělých pohádek. Příběhy doprovází vlastní obrazovou tvorbou a odehrávají se v soudobém světě.

1.2 Vývoj české pohádky

Dagmar Mocná s Josefem Peterkou k heslu *Pohádka* dodávají, že „patří ke starobyklým slovesným žánrům“¹⁸. Značným vývojem prošla pohádka ve světové literatuře, rozvíjela ji spousta významných osobností. Za mnohé lze zmínit například německé romantiky.¹⁹ Světová pohádka není součástí této práce, proto se v další části zaměřuji pouze na vývoj české pohádky.

V českém prostředí se pohádky šířily v ústním podání od nejstarších dob. První stopy pohádek v umělé literatuře se objevují od 14. století. Jedná se například o soubor bajek a exempel *Gesta Romanorum*, Klaretův *Astronomiář* s osnovou pohádky *O dvanácti měsíčkách*, kroniku o *Bruncvíkovi* atd.²⁰

---

¹⁷ Tamtéž, s. 50–51.

¹⁸ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 474.

¹⁹ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. S. 96.

²⁰ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 476.

K velkému rozvoji sběratelské tradice dochází v době národního obrození. Za prvního sběratele a vydavatele pohádek je považován Jakub Malý. Jeho sbírka *Národní české pohádky a pověsti* byla vydána již roku 1838.²¹ Zakladatelskou hodnotu mají až pohádky Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. Erben se stal také průkopníkem vědeckého bádání českého folklóru. Jejich přístupy k lidovým pohádkám se liší. Jaroslav Toman to shrnuje takto: „*B. Němcová promítala do lidové filozofie pohádek vlastní bytostnou touhu po spravedlivém uspořádání společnosti a svou vizi ušlechtilého člověka, K. J. Erben spatřoval v pohádce potvrzení své folkloristické koncepce mytologické.*“²²

Němcová neměla hluboké folkloristické znalosti ani teoretické předpoklady jako Erben, přesto se jí podařilo proniknout do poetiky lidové slovesnosti. V pohádkách nalezla umělecké a ideové hodnoty.²³

Na průkopnické dílo těchto dvou autorů navázali čeští a moravští tvůrci Jan František Hruška, František Bartoš, Adolf Wenig aj. K umělecky nejvýznamnějším a nejbohatším souborům lidové prózy patří sbírky moravského sběratele Beneše Metoda Kuldy. Hana Šmahelová uvádí: „*Božena Němcová, Karel Jaromír Erben a Beneš Metoděj Kulda položili svými sbírkami základ k literárnímu zpracování lidových látek a zároveň jimi rozšířili možnosti dalšího vědeckého studia slovesného folklóru.*“²⁴

Sběratelská činnost pokračuje po celé 19. století, na vyšší úroveň ji povznáší odborně vyškolení folkloristé, univerzitní profesori, Jiří Polívka a Václav Tille. Tille psal pod svým jménem odborné publicistické články, pro vydávání pohádek si zvolil pseudonym Václav Říha. Poukazoval na skutečnost, že původní lidová a umělá tvorba na sebe vzájemně působí. Sbíral lidová vyprávění na Valašsku, porovnával látkové osnovy a motivy u stovky pohádek.²⁵ „*(...) v duchu svých odborných zásad vytvářel*

---

²¹ Tamtéž.

²² TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 68.

²³ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. S. 23.

²⁴ Tamtéž, s. 24.

²⁵ ČEŇKOVÁ, Jana. Teorie vzniku pohádek a adaptace lidové pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 119.

rekonstrukce z různých lidových pohádek s použitím uměleckých prostředků.“²⁶ Byl také velkým propagátorem kvalitní četby pro mládež.

Mezi poslední sběratele folkloru patří Josef Štefan Kubín. Pohádky z Podkrkonoší a Kladska zaznamenával v původním znění. Z tohoto hlediska má jeho dílo velký sociálně kulturní význam. Postupně začal volně tvořit pohádkové příběhy. Autorka monografie zaměřené na vývoj dětské literatury Jana Čeňková upozorňuje na to, že se Kubínův a Tilleho přístup liší: „*Na rozdíl od V. Tilleho, který zpochybňoval pramennou podstatu lidových vyprávění, Kubín věřil v jejich původnost a uváděl charakteristiku a prostředí lidových vypravěčů.*“²⁷

Ve 20. století navazovali na tradici literárních adaptací lidových pohádek i regionální sběratelé. Soustředili se na oblast, ze které pocházeli a jejíž tradice a zvyky dobře poznali. Na chodský region se zaměřoval Jindřich Šimon Baar, na slezský František Lazecký, ukrajinské a moravské pohádky zpracovával Jiří Horák, četné soubory moravských a polských vytvořil Oldřich Sirovátka.²⁸

V průběhu 19. století se pohádka stávala jedním z předních žánrů utvářející se literatury pro děti. Rozvíjela se autorská pohádka, za jejíhož zakladatele je považován Jan Karafiát se svými *Broučky*, dramatická báchorka Josefa Kajetána Tyla, koncem 19. století i pohádkové drama (Julius Zeyer – *Radúz a Mahulena*).

Významnou úlohu hrála pohádka v období 2. sv. v., pomáhala „*překonávat protektorátní atmosféru, dodávala čtenářům sebevědomí, byla zdrojem víry ve vítězství spravedlnosti nad násilím, dobroty nad zlobou, úskoky a vyhrožováním*“²⁹. Čtení optimistických příběhů se šťastným koncem, kde je zlo vždy potrestáno, znamenalo pro čtenáře a posluchače možnost na chvíli zapomenout na těžké válečné období a osvobodit se od běžných starostí a povinností.

Desítka autorů přispěla do sborníku *Čeští spisovatelé českým dětem* (1941–1942), velký vliv na četbu dětí měly i soubory Jiřího Horáka *Český Honza* (1940) a *České*

---

²⁶ URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X. S. 52.

²⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. Teorie vzniku pohádek a adaptace lidové pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 120.

²⁸ Tamtéž, s. 121.

²⁹ URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X. S. 53.

pohádky (1944). V mnohých souborech se spojovaly motivy českých a evropských pohádek, tak to činil např. Vojtěch Martínek.³⁰

V souvislosti s vývojem českých pohádek je nutné zmínit tzv. boje o pohádku, které probíhaly v několika vlnách. Ve 20. letech se začaly ozývat pochybnosti o vhodnosti pohádek pro děti. První diskuse byla vedena v časopise *Úhor* v roce 1913. Český vědec Jaroslav Petrbok se zamýšlel nad tím, zda je pohádka vhodnou výchovnou literaturou. Upozorňoval na krutost a iracionalitu pohádek, na to, že pohádky neodpovídají moderní době a jsou využívány ke komerčním účelům.³¹ Pohádky proto zamítá. Do polemik se zapojili nejen redaktoři, spisovatelé, učitelé, ale také širší veřejnost. Všechny hlasy stály proti Petrbokovi. Urbanová s Rosovou tvrdí, že: „*Tehdy významně zasáhl do polemiky Tille – Říha příspěvkem Pohádky pro děti, v němž zdůraznil význam pohádky pro rozvoj dětské fantazie.*“³² V posledním čísle prvního ročníku *Úhuru* se opět hlásí Petrbok o slovo článkem s příznačným názvem *Pryč s pohádkami*. Na svém stanovisku trvá. Pohádka je podle něj „*rafinovaný kulturní jed*“³³. Pohádky způsobují, že dítě si zvyká na to, že pravda je lží.³⁴ Petrbok tedy vystupuje proti tomu, že dětem tvrdíme něco, o čemž víme, že není pravda. Požaduje, aby se dětem podávaly jen příběhy skutečné, reálné, a proto hlásá: „*moderní dítě vychovávejte realitou*“³⁵.

Druhou vlnu výhrad proti pohádce přináší v roce 1929 v *Lidových novinách* Berty Ženatý. Argumentuje podobně jako článek Petrbokův: „*Lidé budou stále vynalézat pohádky, v nichž je hrubost, msta, vražda, špatná vůle, podezřívání, budou si vypravovat, že rodiče zavedli děti do lesa a pak jim utekli, že sestry ponižují jinou sestru, aby nosila popel a pracovala pro ně do úpadu. A nakonec si lidé přilepí ke konci pohádky „šťastné zakončení“ a myslí, že po škodě, nadělané řadou nepěkností, se vše spraví nelogickým koncem.*“³⁶ Stejně jako Petrbok upozorňoval na to, že pohádky odvádí dětské čtenáře od reality a aktivní účasti na aktuálním společenském dění.

---

³⁰ Tamtéž.

³¹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. S. 108.

³² URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X. S. 53.

³³ PETRBOK, Jaroslav. *Pryč s pohádkami*. *Úhor: Kritický měsíčník věnovaný literatuře pro mládež*. 1913, roč. I., č. 12. S. 177.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž, s. 180.

³⁶ ŽENATÝ, Berty. Máte-li ve svých vzpomínkách na četbu v dětství doklad o trvalých dojmech strašidelných, kterých jste se ani později nezbavili?. *Úhor: Kritická revue literatury pro mládež*. 1929, roč. XVII, č. 3–4, s. 51.

Na stranu obránců pohádek se v této době postavila Marie Majerová, která vyzdvihovala jejich uměleckou i výchovnou sílu.³⁷ Všechny argumenty B. Ženatého se podařilo přesvědčivě vyvrátit Jiřímu Horákovi, na základě svých bohatých zkušeností z městských knihoven uspěl i Jaroslav Frey.

V poválečném období tento pražský knihovník ale mění svůj názor. Jaroslav Frey vydává publikaci *Boj o pohádku* (1942), kde shrnul a rozšířil námitky proti folklórní pohádce v literárním zpracování. Podle jeho názoru jsou „*děti v nesmyslné míře pohádkami přesycovány*“³⁸. Děti čtou každou pohádku zpravidla několikrát, díky častému opakování motivů v různých příbězích si je snadno zapamatují. Pohádka zanechává v dětech hluboký vliv. Frey konstatuje, že pozornost dětí upoutávají spíše prvky zlé než dobré. Svými účinky jdou pohádky proti výchově, chybí v nich mravní podněty a reálné poznatky. Z toho Frey usuzuje, že pohádka je pro mládež četbou nevhodnou a jednoznačně ji zavrhuje.³⁹ Oldřich Sirovátka se k této kritice vyjadřuje ve své publikaci. V určitých bodech má podle něj Frey pravdu, jinak ale vyznívá jeho odsouzení pohádek příliš radikálně a racionalisticky.⁴⁰ „*Kritik nebyl s to vnímat vlastní symbolickou podstatu a uměleckou hodnotu a nedovedl se povznést nad reálnou a prvotní platnost pohádkové imaginace.*“⁴¹ Je očividné, že boje o pohádku doprovázely opravdu bouřlivé reakce. Odpůrci odsuzovali iracionalitu, násilí a nepřirozenost v pohádkách. Kritizovali jednotlivé stránky pohádek. Prosazovali výchovu moderního člověka, který bude veden k pozitivizmu. Na druhé straně stáli zastánci, kteří zdůrazňovali obrovský kulturní, estetický a pedagogický význam pohádek. Obě zneprátené skupiny spojovalo jediné: šlo jim o dobro dětí, o jejich správný duševní vývoj, o výchovu zdravých a silných osobností. Názory na postavení pohádky ve výchovném procesu se však různily. Spory o pohádku zůstaly nevyřešeny. Podstatné je, že pohádka zůstává nejoblíbenějším dětským žánrem do dnešních dob.

Přes všechny rozepře pohádka znamenala lákavý literární útvar pro spoustu autorů. U některých přetrvala věrnost lidové pohádce. Boje o pohádku ale podnítily velký

---

³⁷ ČERVENKA, Jan. Pohádka a výchova dítěte. In *O pohádkách: sborník příspěvků a statí*. Uspořádal Jan Červenka. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1960. S. 284.

³⁸ FREY, Jaroslav. *Boj o pohádku*. 1. vyd. Praha: Život a práce, 1942. S. 84.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. S. 110.

⁴¹ Tamtéž.

zájem o „*uměleckou inovaci pohádky*“⁴², který přinesl rozvoj české autorské pohádky. Autoři usilovali o vytvoření odlišného pohádkového typu, odpoutávali se od tradičních motivů a prvků pohádky kouzelné. Zaměřovali se na tvorbu moderní pohádky určené primárně pro dětského čtenáře. Jedním z hlavních iniciátorů nástupu autorské pohádky do české literatury byl Karel Čapek. Dalším významným osobnostem ve vývoji české autorské pohádky bude věnována pozornost v kapitole 2. 3.

---

⁴² CHALOUPKA, Otakar. Pohádky. In CHALOUPKA, Václav a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury II*. 1. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1976. S. 56.

2 Česká autorská pohádka

2.1 Charakteristika autorské pohádky

Vývojově mladší formu oproti lidové pohádce představuje pohádka autorská, také nazývaná jako moderní, umělá.⁴³ Přestože se autoři přidržují specifických žánrových a motivických postupů folklórních pohádek, vytvářejí původní autorský text, ve kterém se odráží jejich tvůrčí osobnost. Vázanost na individualitu autora je zřetelnější než na původní lidovou tradici.⁴⁴ Dá se říci, že se v pohádkách odráží myšlenky, postoje a názory autora, i jeho originální styl vyprávění. Pro řadu autorů se „*tzv. moderní pohádka stává významově a tvárně zcela svébytným útvarem, značně oslabujícím své spojení s pozadím vžitých genologických konvencí pohádky*“⁴⁵. Moderní pohádka byla vnímána jako útvar otevřený velkému množství nových motivů a tvárných prostředků. Dagmar Mocná a Josef Peterka uvádí, že „*užívá zpravidla složitější a volnější kompozice bližší povídce*“⁴⁶.

Autorské pohádky jsou proloženy prvky reálného světa, odráží se v nich aktuální problémy (např. sociální a etické) a společenská situace doby, ve které vznikaly. Součástí těchto pohádek zůstávají i kouzelné motivy, stávají se běžnou složkou každodenního života.⁴⁷

Autoři často vychází z předpokladu, že čtenáři jsou seznámeni s lidovými pohádkami. Na základě toho vytváří jednotlivé typy příběhů. Dochází například k prolínání fiktivního pohádkového světa a běžného prožívání dětského života.⁴⁸ Pohádkové bytosti vstupují do reálného městského či venkovského prostředí. Pomocí čar a kouzel plní nejen dětská přání a touhy. V jiném typu vyprávění se dítě samo ocitá v pohádce, kde zažívá velká dobrodružství. Miroslava Genčiová to označuje jako „*cestu dítěte do pohádky*“⁴⁹.

---

⁴³ URBANOVÁ, Svatava a Milena ROŠOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X. S. 71.

⁴⁴ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno, Cerm Akademické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7204-092-8. S. 6.

⁴⁵ CHALOUPKA, Otakar. Pohádky. In CHALOUPKA, Václav a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury II*. 1. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1976. S. 60.

⁴⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 473.

⁴⁷ Tamtéž, s. 473.

⁴⁸ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. S. 33.

⁴⁹ Tamtéž.

Moderní pohádka se odlišuje od lidové otevřeným koncem, množstvím dějových odboček a tím, že čas a místo, kde se příběh odehrává, je přesně určen.⁵⁰ Důležité je také zmínit, že zatímco lidové pohádky byly původně určeny dospělým čtenářům, autorské jsou tvořeny cíleně pro dětské příjemce. Krutost, násilí a erotické motivy se v nich nenachází.

Už první představitel autorské pohádky ve světě, ze kterého je považován Hans Christian Andersen, své pohádky adresoval dětem. Dle Genčiové často pracoval s detaily, lyričností, tragickými konci pohádek.⁵¹ To ho odlišovalo od lidové pohádky. Dále uvádí, že společně s ní měl naopak rysy fantastičnosti, polarity postav, symboličnosti a mnohovýznamovosti.⁵²

2.2 Typologie autorských pohádek

Autoři při psaní pohádek kladli důraz na jejich atraktivnost pro čtenáře. Uplatňovali tedy různé vypravěčské i stylové postupy, využívali dobrodružné prvky, humor, satiru i grotesku.⁵³ Díky osobité tvůrčí fantazii a originalitě autorů mohlo vzniknout velké množství typově různorodých moderních pohádek. V této části se zaměřím na to, jak je klasifikují jednotliví literární teoretici. Podobně jako u typologie pohádek sleduji hledisko Dagmary Mocné, Josefa Peterky a Jaroslava Tomana.

Jako první typ označují Mocná a Peterka v Encyklopedii literárních žánrů pohádku *iluzivně folklórní*, ve které se autoři navrací k folklórním pramenům.⁵⁴ Dále uvádí *zvířecí* autorskou pohádku, v té jsou zvířata nositeli lidských vlastností (Josef Čapek). V 60. letech nastupují pohádky *nonsensové „zdůrazňující specifičnost dětské vnímavosti, netradiční obraznost, absurdní humor a jazykovou hru“*⁵⁵ (Alois Mikulka). Podstatné rozšíření tohoto žánru představují i *pohádky filmové* a *pohádkové televizní seriály* (Václav Čtvrtek, Ota Hofman, Miloš Macourek).⁵⁶ Častým typem jsou

---

⁵⁰ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 69.

⁵¹ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. S. 29.

⁵² Tamtéž.

⁵³ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 69.

⁵⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. S. 478.

⁵⁵ Tamtéž, s. 479.

⁵⁶ Tamtéž.

i pohádky *parodické*, kde autor „*parodizuje a parafrázuje její tradiční folklórní model*“⁵⁷ (Josef Lada, Karel Poláček).

Jaroslav Toman se přidržuje stejného rozdělení autorských pohádek. K této klasifikaci přidává pohádku *biologickou*, ta čtenáři poskytuje ponaučení o přírodním dění, nebo poukazuje na citový vztah člověka k přírodě (Ondřej Sekora, Rudolf Těsnohlídek, Jiří Mahen). Také zmiňuje pohádku *civilizační*, v té autoři přibližují dětem svět techniky a práce (Pavel Nauman).⁵⁸ Výše zmíněné klasifikace se převážně shodují. Obě věnují pozornost tomu, jaká témata autoři zpracovávají. Oproti tomu Tomanovo rozdělení je podrobnější, zabývá se pohádkami zaměřujícími se na konkrétní oblasti života (příroda, technika).

Literární historička a překladatelka Kateřina Dejmalová se ve své stati *Vývoj autorské pohádky* (2006) zabývá i pohádkou *sociální*, kterou reprezentuje především Jiří Wolker. Navazoval v ní na proletářskou poezii.⁵⁹ Tento typ pohádek sloužil autorům k vyslovení jejich politických názorů, postojů i společenské kritiky. Jaroslav Toman k tomu dodává, že „*pohádka sloužila jako nástroj sociální a třídní výchovy proletářských dětí*“⁶⁰.

Odlíšné hledisko, jak pohlížet na typy autorský pohádek, přináší Toman ve svém pojednání *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století* (2003). Zaměřuje se na tvorbu 90. let a uvádí, že se v ní uplatňují tři narativní postupy: *imitativně-inovační, nonsensově-parodický a imaginativní*.⁶¹

Imitačně-inovační typ zachovává poetiku i vyprávěcí postupy tradiční lidové pohádky. Autoři však provádí jejich obsahovou i formální aktualizaci. Zapojují do nich nové motivy a stavební prvky, své osobní názory a zkušenosti.⁶² Reagují na soudobou společenskou situaci, vypovídají o „*pocitech, tužbách i obavách moderního člověka na konci 20. století*“⁶³. I v těchto pohádkách se čtenář setká s tradičními nadpřirozenými

---

⁵⁷ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 70.

⁵⁸ Tamtéž, s. 70–71.

⁵⁹ DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 138.

⁶⁰ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 70.

⁶¹ TOMAN, Jaroslav. Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století. In POLÁČEK, Jiří (ed.) *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradice a inovace*. 1. vyd. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. ISBN 80-903339-0-7. S. 47.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

pohádkovými bytostmi (skřítkové, vodníci, čarodějové, strašidla apod.). Jejich pojetí bývá ale odlišné. Tyto postavy jsou „demytizovány, zbaveny fantastické a bájně symboliky, zlidštěny, zcivilněny a v aktuálním dobovém kontextu dostávají nový význam a smysl (...)“⁶⁴. Zastávají jinou funkci a postavení ve smyslu ekologických, naučných a eticko-výchovných aspektů. Marie Kubátová například podává ve svých *Pohádkách vodnického dědečka* (1990) obraz vodníka coby horlivého ochránce přírody.⁶⁵ Děti prostřednictvím veselých vodnických příběhů poznávají různé přírodní zákonitosti a skutečnosti, ale jsou i vychovávány ke správnému etickému hodnocení životních situací, k ekologickému a zodpovědnému chování.

Texty založené na humorné parodii spojené s absurditou, imaginací, asociativními představami a hrou tvoří další výrazný okruh autorských pohádek 90. let, okruh nonsensově-parodický.⁶⁶ Autoři se humorně parodickým způsobem staví k původním lidovým příběhům. Ve svých pohádkách se opírají o jazykovou komiku a slovní hříčky. Tak je tomu například u knížky *Malý Alenáš* (1997) Ivana Vyskočila. Jiní využívají ve své tvorbě paradoxu, hyperboly a grotesky. Toman ve své stati podotýká, že tento parodický přístup postihuje nejen tradiční pohádkový svět, ale i každodenní realitu.⁶⁷

Poslední, imaginativní typ pohádky, vyžaduje vnímavého a přemýšlivého čtenáře.⁶⁸ Pro běžného příjemce může být porozumění smyslu pohádky náročné. Způsobuje to zejména fakt, že pohádky tohoto typu se snaží člověku a celé společnosti předat určité životní poselství. Dle Tomana se v těchto pohádkách hovoří o „*touze po svobodě, spravedlnosti, dobru, harmonii, přátelství a lásce a zároveň odráží autorovu reflexi života a světa*“⁶⁹. K imaginativnímu typu autorských pohádek se uchýlili v 70. a 80. letech zejména ti autoři, kteří nemohli kvůli politickému režimu publikovat.⁷⁰

Tomanova typologie z roku 2003 vychází z toho, jaký narativní přístup v umělých pohádkách převládá. Většinu pohádkových příběhů nelze zařadit jednoznačně, pohádkové typy vznikají prolínáním a kombinací několika přístupů. V současné autorské pohádce dochází k dalšímu rozvoji nových vyprávěcích technik a postupů. Stále více se uplatňuje subjektivní hledisko autora, jeho životní pohled.

---

⁶⁴ TOMAN, Jaroslav. Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století. In POLÁČEK, Jiří (ed.) *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradice a inovace*. 1. vyd. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. ISBN 80-903339-0-7. S. 48.

⁶⁵ Tamtéž, s. 49.

⁶⁶ Tamtéž, s. 50.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž, s. 51.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

2.3 Vývoj české autorské pohádky

Kateřina Dejmalová považuje za počátek české autorské pohádky sedmdesátá léta 19. století.⁷¹ Průkopnicí tohoto žánru se stala Eliška Krásnohorská. Rozšiřovala tradiční lidové látky, častěji však tvořila vlastní pohádky. Čerpala náměty z reálného světa i ze života zvířat. Specifickou autorskou pohádku vytvořil evangelický kněz Jan Karafiát. Jeho *Broučci* (1876) jsou díky jednoduchému stylu snadno přístupné všem dětem. Seznamují se v nich se základními křesťanskými hodnotami a ideály.⁷² Do vývoje české autorské pohádky zasáhla velká řada autorů. Jejich podrobný výčet by byl velmi dlouhý. Zaměřím se tedy pouze na některé klíčové osobnosti a zmíním hlavní směry, kterými se česká autorská pohádka orientovala.

Důležitým mezníkem ve vývoji autorské pohádky v českém prostředí se stal přelom 19. a 20. století. Společenské změny vyvolaly vlnu aktivit v tvorbě pro děti. Karel Čapek se stal editorem třísvazkového souboru *Nůše pohádek* (1918, 1919, 1920), do kterého přispěla téměř padesátka známých i začínajících spisovatelů (Viktor Dyk, Jaromír John, Božena Benešová, Jakub Deml, Karel Poláček, Marie Majerová a další).⁷³ *Nůše pohádek* předjímá další dění kolem moderní pohádky, v podstatě otevírá její další vývojové možnosti.⁷⁴

Moderní typ autorské pohádky přináší tvorba Jiřího Mahena. Podle Hany Šmahelové v pohádkách pracuje s experimenty, s novými způsoby vyprávění.⁷⁵ Ve druhém vydání pohádkové sbírky *Její pohádky* (1914), nazvaném *Co mi liška vyprávěla* (1922), vystupuje autor jako posluchač, účastní se rozhovoru, přičemž vyprávěčkou je liška. O inovaci pohádky se zasloužila i Helena Malířová a Jiří Wolker. Oba v tvorbě uplatňují společensko-ideové hledisko, každý z nich ale přistupuje k obměně pohádky jinak. Chaloupka zdůrazňuje, že Wolker provádí ucelené změny tvárných i motivických

---

⁷¹ DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 136.

⁷² Tamtéž, s. 137.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ CHALOUPKA, Otakar. II. část, Hledání a zkouška hodnot. In CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. S. 135-136.

⁷⁵ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. S. 173.

prostředků, zatímco Malířová zachovává některé tradiční pohádkové motivy a začleňuje je do nových sémantických celků.⁷⁶

V pohádkách Karla Čapka se stávají kouzla, čáry a nadpřirozené bytosti běžnou součástí každodenní reality. Rád do pohádek začleňuje prvky detektivky, reportáže, legendy, pohrává si se situační i jazykovou komikou.⁷⁷ Jeho soubor *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek* (1932) zůstává čtenářsky atraktivní do dnešních dob. Stejně tak jako jednoduchým jazykem psané *Povídání o pejskovi a kočičce* (1929) od Josefa Čapka. Vynikajícími vypravěčskými schopnostmi oplýval také Vladislav Vančura. Jeho próza *Kubula a Kuba Kubikula* (1931) využívá dobrodružných prvků. Ty se objevují i v groteskní pohádce Karla Poláčka *Edudant a Francimor* (1933). Josef Lada vytváří parafrázi tradičních motivů, obrací pohádky naruby (*Pohádky naruby*, 1939)⁷⁸. K tomu mu dopomáhají i jeho osobité kreslířské schopnosti. Spojení obrazu s textem využívá také Ondřej Sekora v příbězích Ferdy Mravence a brouka Pytlíka. Dejmalová vysvětluje, že se „jedná o zvláštní spojení zvířecí antropomorfizující pohádky s přesně vykreslenými lidskými typy, nenásilného seznámení se skutečným životem hmyzu (...) a postup komiksů a animované grotesky“⁷⁹.

Tradiční lidové látky obnovuje v duchu aktuálních představ Jan Werich (*Fimfárum*, 1960). Podle Šmahelové Werichovy příběhy „stírají rozdíly mezi literaturou pro děti a pro dospělé, mezi tradicí a přítomností, mezi folklórem a literaturou“⁸⁰. Werich coby vypravěč dění humorně komentuje, řeší souvislosti z hlediska aktuálního dění, ironicky se vyjadřuje k pošetilosti člověka. Otakar Chaloupka, zabývající se problematikou literatury pro děti, se v *Konturách české literatury pro děti a mládež* (1984) k Werichově tvorbě také vyjadřuje. Uvádí, že „tvoří v jistém smyslu spojnici mezi pohádkářstvím spjatým s lidovou slovesností a tzv. moderní pohádkou“⁸¹.

---

⁷⁶ CHALOUPKA, Otakar. Pohádky. In CHALOUPKA, Václav a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury II*. 1. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1976. S. 58.

⁷⁷ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm Akademické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7204-092-8. S. 7.

⁷⁸ DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 139.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. S. 191.

⁸¹ CHALOUPKA, Otakar. II. část, Ověřování a tříbení hodnot. In CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. S. 395.

Další vlnu autorských pohádek představuje tvorba iluzorního folklóru. Nejvýrazněji tento typ představuje autor televizních večerníků Václav Čtvrtek. Pro něj je příznačné využití postupů pověsti. Krátké nápadité příběhy o Rumcajsovi, Mance a Cipískovi zasadil do prostředí jičínské krajiny. Upozorňuje na rozpory mezi lidovým a panským světem, rozlišuje postavy jednoznačně špatné a dobré. Odbornice na literaturu pro mládež Věra Vařejková jeho pohádkové cykly pokládá za obohacení jičínskému regionu.⁸²

Od 60. let se pohádková tvorba vzdaluje folklorním i adaptovaným předlohám, vzniká čínorodá kvalitní pohádková próza. Dejmálová tato léta nazývá dokonce „*zlatým obdobím autorské pohádky*“⁸³. Prosazují se noví spisovatelé. Vedoucí úlohu přebírá pohádka nonsensová. Toman spatřuje její hlavní charakteristické znaky v tom, že se „*vyznačuje látkovou, motivickou, syžetovou i jazykovou originalitou, neohraničenou fantazií, bohatou obrazností, asociativností, absurditou, hyperbolizací (...), groteskním viděním, hyperbolizací, improvizací, stylistickým experimentátorstvím*“⁸⁴. Originální tvůrci si tedy přichází na své. Kladou důraz na asociace, nesmysly, hravost a slovní hříčky. Snaží se zapůsobit na psychiku dětského čtenáře, na jeho představivost. Důležité je také harmonické a pozitivní vyznění. Dochází k naprostému rozvolnění hranic pohádkového žánru, propojuje se se specifiky dalších útvarů, jako je sci-fi, fantasy, dobrodružná próza.

Výjimečným představitelem tohoto proudu je Ludvík Aškenazy, který rozšiřuje spektrum autorské tvorby o pohádkový cestopis, v němž malý skřítek putuje za štěstím celým světem.⁸⁵ I ve vyprávění Aloise Mikulky (*O vynálezci dětských snů*, 1962) lze nalézt plno nonsensu a grotesknosti, stejně tak jako v tvorbě Josefa Hanzlíka, Olgy Hejné, Aleny Vostřé, Daisy Mrázkové či Dagmary Lhotové.

Mnoho pohádkových knížek vzniká až po úspěšném televizním vysílání večerníků nebo filmů. Ota Hofman zapojuje do příběhů kouzel a čar dětské hrdiny (*Pan Tau*

---

⁸² VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm Akademické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7204-092-8. S. 9.

⁸³ DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 139.

⁸⁴ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-055-2. S. 71.

⁸⁵ DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X. S. 143.

a tisíc zázraků, 1974), pohádky Miloše Macourka se vymezují parodičností (*Mach a Šebestová*, 1982).⁸⁶

Základní rysy autorské pohádkové tvorby devadesátých let jsou uvedeny v kapitole *Typologie autorských pohádek*. Vařejková provádí rozdělení textů na základě toho, zda jsou adresované malým dětem či starším školním čtenářům. Nejmenší děti oslovuje hravost, naivita, humor, vítězství spravedlnosti a dobra, například v knihách Emila Šalouna a Jaromíra Kincla. Pro starší dětské čtenáře autoři koncipují knihy vážně laděné, poetické, zaměřující se na problémy lidského nitra, společenských vztahů.⁸⁷ Za mnohé lze zmínit například tvorbu Ludmily Klukanové, Ivana Klímy a Jana Skácela. Pro vnímavé a přemýšlivé čtenáře sestavil soubor *Královské pohádky* (1991) Karel Šiktanc.

Vydáváním pohádek 90. let se zabývá ve své monografii také literární historička a kritička Svatava Urbanová. Podle ní dochází ke vzrůstu počtu pohádkových a pověst'ových knih. Autoři se zaměřují na konkrétní regionální oblasti, mísí prvky pohádky s pověstí.⁸⁸ Pro pohádky vydávané v 90. letech je také typické, že často čerpají z tradic jiných etnických skupin a národů.⁸⁹

Milena Šubrtová se věnuje soudobé české a světové literatuře pro děti a mládež. V roce 2011 vydala publikaci *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*, ve které vysvětluje, že literatura pro děti se nevyhýbá ani filozoficky laděným tématům. Autoři hledají způsoby, jak nejmenším čtenářům zprostředkovat těžké životní situace.⁹⁰ Děti se tak například seznamují s koloběhem života a smrtí. V tomto duchu vytvořil Radek Malý prózu *František z kaštanu, Anežka ze slunečnic* (2006).

Podstatnou vývojovou linii, kterou se ubírá současná autorská pohádka, představuje obrázková knížka. Dochází k prolínání výtvarné a literární složky, výsledkem je osobitý umělecký celek. Autoři vypráví příběhy prostřednictvím obrazu, využívají k tomu různé výtvarné techniky. Šubrtová vysvětluje, že: „Významným impulzem pro její rozmach byl nepochybně inspirační vliv zahraniční produkce, na které se nezřídka podíleli rovněž

---

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm Akademické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7204-092-8. S. 13.

⁸⁸ URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9. S. 61.

⁸⁹ Tamtéž, s. 65.

⁹⁰ ŠUBRTOVÁ, Milena. Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 55.

čeští umělci (*Květa Pacovská, Jindřich Čapek, Štěpán Zavřel, Josef Paleček, Petr Šís*).⁹¹ K současným významným autorům obrázkových knížek patří Martina Skála, Petr Nikl, František Skála a také Petr Čech. Na interpretaci vybraných Čechových děl bude zaměřena následující část bakalářské práce.

---

⁹¹ Tamtéž, s. 41.

3 Autorské pohádky Pavla Čecha

3.1 Pavel Čech

Ilustrace tvoří nezbytnou součást pohádkových knížek. V české literatuře pro děti a mládež často převládá výtvarná složka nad literární. V některých případech je dokonce dominantní. Pohádky svými tématy a motivy poskytují výtvarníkům mnoho možností, jak si získat nejen předškolní a školní čtenáře. Obrázkové knihy mnohdy osloví i dospělé příjemce. Významným současným tvůrcem autorských knih doprovázených výraznou obrazovou složkou je Pavel Čech.

Výtvarník, autor komiksů a autorských knih pro děti, Pavel Čech, se narodil v Brně roku 1968. Studium na střední škole průmyslové stavební nedokončil, vyučil se strojním zámečnickem. Pracoval v Královopolské strojírně jako pracovník údržby. V roce 1990 této činnosti zanechává a stává se členem brněnského hasičského sboru. Dráhu profesionálního hasiče opouští v roce 2004. Chce se naplno věnovat svým výtvarným a knižním aktivitám, stává se malířem a spisovatelem na volné noze.

Čech doprovázel výtvarnou složkou již řadu českých i překladových publikací, ilustroval knihy Michala Ajvaze, Jana Skácela, Radka Malého, Jiřího Kratochvíla, Bulata Okudžavy a dalších. Od devadesátých let publikoval své komiksy a kresby například v periodikách Rovnost, Haló noviny, Zkrat, Bobří stopou, Western Word, K9. Patří k hlavním autorům komiksové revue Aargh!. Účastnil se řady kolektivních výstav (v Praze, Brně, Havlíčkově Brodě, Pardubicích atd.), od roku 2004 vystavuje i samostatně.⁹²

V jeho knihách tvoří výtvarná stránka neoddelitelnou součást díla. Pracuje s dobrodružnými, pohádkovými a mytickými prvky, které propojuje s nostalgií. Příběhy se odehrávají buď v prostředí nezkrotné přírody (džungle, zarostlé zahrady), nebo ve spleti ulic starých měst, továrních halách, tajemných prostorách. V jeho tvorbě také nalezneme odkazy ke klasikům dobrodružné literatury, zejména k Jaroslavu Foglarovi.⁹³ Zdrojem inspirace se pro něj staly právě Foglarovy Rychlé šípy. V autorských knihách se odráží i Čechovy záliby: miluje přírodu, táboření, indiánskou tematiku. Také

---

⁹² KUBĚNSKÝ, Petr. Pavel Čech. In Ústav pro českou literaturu AV ČR *Slovník české literatury po roce 1945*[online]. Praha: ÚČL AV ČR, 2016. Aktualiz. hesla 15. 5. 2016 [cit. 30. 11. 2016]. Dostupné na: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1920&hl=pavel+cech+>

⁹³ Tamtéž.

je členem Ligy lesní moudrosti.⁹⁴ Čechovu tvůrčí činnost charakterizuje dobrodružná tematika a tajemství, prostředí snů, temných zákoutí a přírodních scenérií, z emocí převládá smutek a melancholie.

Zmíněné motivy se v Čechových dílech často opakují. Na jeho tvorbu mají velký vliv i vzpomínky, dětské sny a touhy. Pavel Čech to sám potvrzuje v rozhovoru pro časopis *Moje země*: „*Ano, z dětství stále čerpám. Hodně mých knížek vychází z toho, po čem jsem jako kluk toužil.*“⁹⁵ V jeho výtvarném umění se odráží ilustrace výtvarníků, kteří tvořili v době, kdy Čech vyrůstal.⁹⁶ Okouzily ho zejména komiksové časopisy. Ty byly ale nedostatkovým zbožím. Pavel Čech si tak začal své oblíbené komiksové postavičky obkreslovat a vystřihovat.⁹⁷ Díky této činnosti se dostal až ke své vlastní tvorbě. „*Zpětně mně došlo, že kdybych žil v záplavě komiksů, jako žijí dnešní děti, necítil bych asi potřebu si těch pár, které jsem měl, obkreslovat a vymýšlet si k tomu svoje vlastní. Takže bych se asi stal něčím a někým jiným.*“⁹⁸

Literární teoretik Martin Reissner vysvětluje, že: „*Čechovo výtvarné vidění vychází z kreslířské narativní tradice. Je romantické a romantizující, barevně vlídné, melancholické, v detailech popisné, ale i dostatečně malířsky plošné, kombinující a pohrávající si s prostorovými souvislostmi; v některých variacích je i sentimentální a lítostivé.*“⁹⁹ Ve svých ilustracích Pavel Čech neopouští svět chlapeckých dobrodružství. Neustále se v nich vrací do svých vzpomínek a prožitků. Využívá k tomu kombinaci různých výtvarných technik.

Nejstarší Čechovy knihy *Ruddy* (1997) a *Pohádka* (1999) ještě postrádají literární složku. Zlomovou publikací se stala pohádka *O čertovi*. Vyšla v roce 2001 v nakladatelství Sursum a Čech se s ní zařadil mezi autory dětských knih. Následovala novela *O zahradě* (2005), dále pak příběhy *O mráčkovi* (2005) a *O klíči* (2007), které jsou určené nejmenším čtenářům. Téma dobrodružství autor uvádí i v samotném názvu knih: trilogie *Dobrodružství pavouka Čendy* (2011, 2014, 2015), komiks *Velké dobrodružství Pepíka Střechy* (2013). Na rozhraní mezi komiksem a ilustrovaným

---

⁹⁴ ČECH, Pavel a Martina KOBZOVÁ. Vypravěč příběhů. *Moje země*. Brno: MOJE ZEMĚ ČESKO, 2016. Roč. IX, č. 5. ISSN 1805-1251. S. 45.

⁹⁵ *Moje země*, 44.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž, s. 44–45.

⁹⁹ REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 134.

vyprávěním stojí *Tajemství ostrova za prkennou ohradou* (2009). Kniha *Dědečkové* (2011) je vyprávěna pouze obrazem, chybí slovní doprovod.

Z Čechových nejnověji vydaných knih lze uvést *Velkou knižní záhadu* (2014), *Knižku pro dva* (2015), 11 kreslených příběhů pro malé i velké čtenáře v souboru *Skoro tučet* (2015), čtyřdílný komiks *Dobrodružství Rychlé Veverky* (2013-2016). V roce 2016 vyšla také kniha nazvaná „A“, ve které se Čech zaměřuje na život v totalitním světě.

Důležité je zmínit, že Pavel Čech za své knihy získal už několik ocenění, např. v roce 2010 obdržel cenu Muriel za nejlepší tuzemský komiks – *Tajemství ostrova za prkennou ohradou*, o tři roky později byla oceněna kniha *Velké dobrodružství Pepika střechy*, za kterou mu byla rovněž udělena cena Magnesia Litera. Za *Dobrodružství Rychlé Veverky* získal Čech cenu Zlatá stuha.¹⁰⁰

Valná většina Čechových knih vychází v nakladatelství Petrkov. Sám autor si spolupráci s tímto havlíčkobrodským nakladatelstvím velice chválí. V časopise *Moje země* vyzdvihuje zejména osobní přístup grafika a nakladatele.¹⁰¹ Oba věnují jeho knihám velkou pozornost, přistupují k nim „s opravdovou láskou“¹⁰².

V následující části bakalářské práce se podrobněji zmíním o některých knihách Pavla Čecha. Jeho tvorbu je možné rozdělit do několika skupin: autorské publikace pro nejmenší děti, pro dospělé čtenáře, komiksově knížky. Zaměřím se na interpretaci Čechových autorských pohádkových knížek určených nejmenším čtenářům, neboť ty nejvíce korespondují s tématem bakalářské práce.

---

¹⁰⁰ ČECH, Pavel a Martina KOBZOVÁ. Vypravěč příběhů. *Moje země*. Brno: MOJE ZEMĚ ČESKO, 2016. Roč. IX, č. 5. ISSN 1805-1251. S. 46.

¹⁰¹ Tamtéž, 45.

¹⁰² Tamtéž.

3.2 O čertovi

Pavel Čech debutoval titulem *O čertovi*, vydaným v roce 2001 v nakladatelství Sursum. V této autorské pohádce využil tematiku působení nadpřirozené bytosti ve světě lidí, konkrétně čerta. Základní látku převzatou z lidových pohádek aktualizoval a doplnil o svou poetiku. Martin Reissner vysvětluje, že: „*Tradiční syžet známý z umělých i lidových pohádek Čech individualizoval osobitou poetikou plnou lyrických tónů a civilním uličnickým humorem.*“¹⁰³

Rámec dějové linie je jednoduchý. Autor zavádí čtenáře do Pekla plného čertů. Nejmladšího z nich – Florimóna – pověří Lucifer úkolem. Florimón, ústřední postava celého příběhu, se má vydat do světa a škodit v něm lidem, zejména kominíkům. Neposednému čertovi se do světa nechce, nic jiného mu ale nezbývá.

Autor v příběhu *O čertovi* využil hned několika kouzelných předmětů. Pavel Čech je dokladem toho, že současní tvůrci v moderních pohádkách často pracují nejen s osvědčenými a známými kouzelnými předměty, ale zavádí i nové kouzelné objekty. Do světa lidí si Florimón v malém uzlíčku nese škodicí nůžky („*k přestřihování šňůrek a různých provázků*“¹⁰⁴) a škodicí trumpetku („*s jejíž pomocí lze v komínech vyloudit nadmíru prapodivné a neméně hrůzostrašné zvuky*“¹⁰⁵). Dále také balíček pekelných karet a knížku „*Kterak lidem škoditi, zvláště kominíkům*“¹⁰⁶. Dominantní postavení zaujímá čarovné zrcátko. Pokud se rozbije, dokáže splnit jakékoliv přání.

V lidových pohádkách se zrcátko jako objekt k vyplnění lidských tužeb nevyužívá. Kouzelné zrcadlo se objevuje například v pohádce *Sněhurka a sedm trpaslíků*. V tomto pohádkovém vyprávění se v zrcadle vzhlíží královna, aby se utvrdila ve své jedinečné a dokonalé kráse. „*Obraz v zrcadle je tak výsostným symbolem a zároveň přímým znázorněním narcismu.*“¹⁰⁷

„*V souvislosti s obrazíci a reflektující funkcí myšlení vystupuje jako symbol poznání, sebezpoznání, vědomí, pravdy a jasnosti.*“¹⁰⁸ Při pohledu do zrcadla člověk poznává sám sebe, svou identitu a osobnost, odhalí o sobě nejtajnější pravdy. Jinak řečeno,

¹⁰³ REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 135.

¹⁰⁴ ČECH, Pavel. *O čertovi*. V nakl. Petrkov 3. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-27-5. Str. neuvedeno.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1. S. 97.

¹⁰⁸ BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. Z německého originálu přeložil Petr Patočka. ISBN 80-7178-612-8. S. 339.

v pohádkách může mít zrcadlo i „*solární význam: stejně jako slunce vynáší na světlo denní pravdu*“¹⁰⁹. Prostřednictvím zrcadla dochází ke zjištění pravdy, zobrazení reálné skutečnosti.

V případě pohádky O čertovi má zrcátko odlišnou funkci. Florimón ho rozbije a tím je mu umožněno splnění jednoho jediného přání. Zrcátko však může částečně zastávat i výše zmíněnou reflektující úlohu. Nebýt zrcátka, které plní přání, čert by si pravděpodobně neuvědomil, co je pro něj v životě opravdu důležité. Tento kouzelný předmět mu pomohl ztotožnit se s novou identitou. Rozhodl se pro pracovitý a poctivý život ve světě lidí. Nechtěl už být prolhaným a lenivým čertem. Vydal se na správnou životní cestu.

Florimón se snaží plnit svůj úkol – poctivě vymýšlí naschvály a zlomyslnosti, které lidem páchá. Sedává na komínech, přestřihává šňůry s vypraným prádlem, přetáčí ručičky hodin na kostelní věži. Často vzpomíná na Peklo, na své kolegy – čerta Huga, Evelýna, Praskala a další. Ve světě se cítí osamocený. Postupně poznává všechny kominíky v okolí. Jejich zesměšněné podobizny kreslí nalezenou křídou po veškerých komínech.

V další části vypravěč seznamuje čtenáře s postavou, která zásadně ovlivní budoucí vývoj. Jde o němou kominici Tradamilu. Bydlí odděleně od ostatních lidí, jejím domovem je malý domek se zahrádkou na střeše jednoho z nejvyšších domů. Tradamila je krásná, v černých kominických šatech s bílou čepicí ale zapadá do skupiny ostatních kominíků. Jen těžko ji někdo rozezná.

S příchodem podzimu dopadá na Florimóna stále mrzutější nálada. Škodit kominíkům už ho nebaví. Všude kolem sebe slyší smích, povídání a radost dětí. Neblahé důsledky na jeho fyzický i psychický stav má období zimy. Padá sníh, fouká mrazivý vítr a čert se nemá kam schovat. Zasáhne ho nemoc – má horečku.

Přichází Štědrý den, což pozná i Florimón. Zatímco ve všech domech vládne idylická atmosféra, čert prochází kolem komínů a kominických lávek, až se ocitne nad propastí. Svítící okénko malého domku ho tolik přitahuje. Zapomene na strach a přejde lávku až na druhou stranu. Za oknem se mu naskytne pohled na svátečně vyzdobený pokoj a na kominici Tradamilu. Vyčerpaného čerta Tradamila zachrání od pádu do propasti a uloží ho do postele. Florimón se za několik dní se ze své nemoci vyléčí.

---

¹⁰⁹ LURKER, Manfred. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1588-8. S. 592.

Florimón začne Tradamile pomáhat, například štípe dříví. O pár dní později ho překvapí dárkem – kominickými šaty. Florimón pocítuje štěstí, vůbec poprvé dostal od někoho dárek. Do Tradamily se zamiluje. Z mrzutého čerta se tak stává pracovitý a usměvavý kominík, který nosí štěstí. Při pohledu na něj se nejeden člověk chytí za knoflík. Tím Florimón, aniž by o tom věděl, přináší lidem štěstí.

V této autorské pohádce jsou všechny hlavní postavy přesně pojmenovány, u lidové tomu taky nebývá. Nejdůležitější postavou vyprávění je čert Florimón. Okrajově jsou zmíněni další pekelníci včetně Lucifera.

Postavy čertů patří mezi hlavní zástupce nadpřirozených bytostí v lidových pohádkách. „*Čerti jsou bytosti pocházející z říše pověr, jsou produktem strachu a zjitřelé obrazotvornosti.*“¹¹⁰ Obvykle symbolizují zlo, negativní stránky věcí. Z psychologického hlediska se postava čerta vykládá jako „*stínová, nevědomá oblast lidské psychiky*“¹¹¹. Černoušek také zdůrazňuje, že děti čerty vnímají i jako vykonavatele a nositele trestu.¹¹² V lidových pohádkách čerti lidem škodí, navádějí je k nepravostem, aby si posléze mohli odnést jejich duši do pekla. U dětí tato zlá a nehezká stvoření vyvolávají pocity strachu a odporu.

V autorských pohádkách nastává proměna charakteru čertů. Často „*bývají tak zesměšněni, že již dávno nejsou nebezpeční*“¹¹³. V některých pohádkách jsou přímo terčem výsměchu, nemají žádné nadpřirozené schopnosti, „*jsou hloupi, slaboduší, v myšlenkách nemotorní a těžkopádní*“¹¹⁴. Autoři moderních pohádek z nich v některých případech učinili čertovské karikatury, kterých se není třeba bát.

Postavu Florimóna určují záporné znaky, typické pro pekelné bytosti. Je škodolibý, raduje se ze špatných lidských skutků, vymýšlí, jak lidem znepríjemnit život, má rád své pohodlí v Pekle. Zpočátku se tedy přibližuje klasickému zobrazení čertů v lidových pohádkách. Florimón ale není zlý, naopak, čtenář s ním často soucítí. Florimón lidem neublíží, netrestá je za špatné skutky, pouze plní svou povinnost – snaží se je poškádlit. Uprostřed světa lidí se cítí osaměle, nesvědčí mu ani přírodní podmínky, raději by se vrátil do Pekla. Postupem času dochází k jeho zcivilnění, což je příznačné

---

¹¹⁰ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1. S. 153.

¹¹¹ Tamtéž, s. 157.

¹¹² Tamtéž, s. 156.

¹¹³ Tamtéž, s. 153.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 154.

pro moderní pohádkovou tvorbu. Čert prochází velkou proměnou jak vnitřní, tak vnější. Ta probíhá v několika etapách. Nejprve s příchodem zimy, kdy padají první sněhové vločky. Florimón začne pociťovat chlad i horečku. Zažívá nové pocity, pro něj dosud neznámé.

V době, kdy se léčí v útulném Tradamilině pokojíku, dojde k dalšímu posunu v čertově charakteru. Zachutná mu lidská strava, přestane se před Tradamilou schovávat. Je rád, že není sám venku uprostřed mrazivého počasí. Po uzdravení dokonce vykonává některé domácí práce. V lidových pohádkách se příliš často s pracujícími čerty čtenář nesetká, obvykle jsou reprezentováni jako líná stvoření, která většinu času prospí.

Florimón se zajímá o Tradamilu. Po večerech jí vypráví historky o čertech a Pekle. Zažívá s ní příjemné pocity vzájemné blízkosti. V této fázi pohádky se začíná mezi dvěma hrdiny rodit velký cit – láska. I přesto, že kominice nemluví, rozumí si. Řečová vada mezi dvěma jedinci nepředstavuje v komunikaci žádnou překážku. Tradamila vyjadřuje své myšlenky a dojmy úsměvem.

Nejvýznamnější okamžik celého příběhu i čertovy proměny představuje rozbití kouzelného zrcátka. Díky němu by se mohl čert vrátit do Pekla. Po tom už ale netouží. Myslí na Tradamilu a v duchu vysloví své přání. Tradamile navrátí řeč. Tento fakt se vyskytuje v textu implicitně. Čtenář ho zaznamená pozorným čtením a sledováním vizuální stránky. Pouze z uvozovek a přímé řeči („*Podívej, vyšla nám hvězda,*“ *řekla Tradamila (...)*).¹¹⁵) čtenáři vyvodí, co bylo Florimónovým přáním. Tímto činem projeví vrchol svého charakteru. Autor ukazuje, že Florimón nemyslí jen na své pohodlí, nýbrž dokáže uvažovat ve prospěch druhých. Prokázal, že je schopen prosociálního chování. Prošel velkou proměnou charakterových vlastností, zbavil se negativních čertovských příznaků. Dříve vzhlížel k závistivým a prolhaným čertům. Nakonec ale zjistí, že se do takového prostředí vrátit nechce. Přeje si žít šťastně a rozdávat radost a lásku lidem kolem sebe.

Spolu s proměnou Florimónových vlastností dochází i k proměně jeho vzhledu. Poté, co se umyje a oblékne do kominických šatů, vypadá jako opravdový kominík. S přibývajícím dobrými skutky mu postupně mizí rohy, kopýtko i ocas. Ztrácí tedy i fyzické atributy čerta a stává se lidskou bytostí i po stránce vnější. „*Je totiž známo,*

---

¹¹⁵ ČECH, Pavel. *O čertovi*. V nakl. Petrkov 3. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-27-5. Str. neuvedeno.

že když čert udělá dobrý skutek, změní se na obyčejného člověka. Florimón teď vlastně přinášel lidem štěstí, a proto i on přestával být čertem.“¹¹⁶

Postava čerta je pouze motivicky převzata z folklórních pohádek. Charakterově se podstatně liší. Duchovní proměna ani zamilování se není u čerta v lidových námětech možné. Florimón díky své proměně poznal, co mu v životě chybí. Motiv lásky dodává pohádkovému příběhu romantické rysy. Autor zde upozorňuje na velkou sílu lásky, ale také na to, aby lidé hledali ve druhých vždy to dobré. V každém člověku se skrývají i určité pozitivní vlastnosti. Tuto myšlenku vyjadřuje Pavel Čech přímo v textu, v momentě, kdy Tradamila ví o všech Florimónových lumpárnách prováděných kominíkům: „*Ale věděla také, že se v každém, i v tom nejšpatnějším člověku pod sluncem, skrývá alespoň zrnko dobra a že nikdo není jenom špatný.*“¹¹⁷ Proto mu věnovala kominické šaty. Tušila, že čert bude kominické řemeslo vykonávat poctivě. Díky citu a ochotě pracovat se Florimón stal skutečnou lidskou bytostí.

Němá kominice Tradamila má v příběhu významnou úlohu. Je jedinou ženou mezi všemi kominíky i v celé pohádce. Autor ji charakterizuje jako velice krásnou a pracovitou. Poctivě vykonává své povolání. Žije sama vysoko na střeše, izolovaně od všech lidí. Autor ji pravděpodobně zasadil do takového prostředí z důvodu jejího handicapu. Tradamila představuje ženský princip, který zapříčiní proměnu v čertově povaze. Nejprve mu zachrání život. Následně v něm probudí cit – lásku. Na postavě němé kominice zachytil Pavel Čech víru v pozitivní podstatu každého člověka.

Skladbu vedlejších postav dokresluje skupina anonymních kominíků (jménem uveden jediný – Antonín).

Kdy přesně se vyprávění odehrává, se čtenáři nedozví. Autor zmiňuje pouze koloběh střídání ročních období. Čert odchází z pekla na jaře. V průběhu roku dochází k jeho velké duchovní proměně, která vyvrcholí ve vánočním období. Vánoce zde vystupují jako nositelé zvláštního kouzla, které umožní čarovné proměny a splnění přání. Florimón ve starém roce zanechává své dřívější špatné zvyky. Se začínajícím novým rokem se stává jiným, lepším. Jedná se v podstatě o duchovní obrození v dobrého člověka. Pohádka se uzavírá opět na jaře, kdy Florimón zůstává natrvalo s kominicí v jejím malém střešním domku. Cyklický kruh jednoho roku se tedy uzavírá.

---

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

Autor tuto prózu nezasadil do reálného městského prostředí, které čtenáři bezpečně znají. Příběh se odehrává vysoko nad ulicemi města, ve světě střech a komínů. Takové prostředí není lidem běžně přístupné. Pro čtenáře je tedy nové a neznámé. Z tohoto důvodu zaujímá v příběhu zvláštní postavení. Může představovat něco netradičního, zajímavého a lákavého. Na tomto specifickém místě se tak může odehrát právě takový romantický příběh, jaký vykreslil Pavel Čech.

Knížka *O čertovi* je určena nejmenším čtenářům. Velikost písma pro ně autor uzpůsobil. Čech využívá spisovný, srozumitelný jazyk, v textu se opětovaně vyskytují zdvořiliny slov (*okénko, domeček, balíček, kopýtko, kytičky, zahrádka, trumpetka, krůček, růžek*). Tím autor ještě více přibližuje vyprávění dětské mluvě. Lze v něm také nalézt přirovnání (*uši jako placky, nos jako okurku, byl jako rybička, zelený jak brčál*), v jednom případě také rčení („*Lenost – ďáblova poduška*“¹¹⁸). Podstatná jména hojně obohacují přívlastky, často postupně rozvíjející (*šťastné škodolibé chvílky, černá neproniknutelná tma, první jarní kytičky*). Většina slov je čtenářům dobře známá, problém s porozuměním mohou mít u výrazu *periskop*.

Pavel Čech dokázal dokonale vykreslit popisovanou atmosféru, a to nejen slovy, ale i obrazem. Text často zabírá celou stránku, někdy i dvojstránku. Stejně tak je tomu s obrazovou částí. Střídají se jednostránkové kresby Florimóna v různých situacích s dvoustránkovými pohledy na svět střech, komínů a věží. Čtenáři tak sledují život městečka shora. Autor volí barvy ilustrací vždy dle charakteru popisované události, které tím dodává na dramatičnosti a napětí. Dává si záležet na podrobném vykreslení všech detailů. Každou ilustraci autor ještě doplňuje o komentář. Ten vyjadřuje hlavní moment události na obrázku (*Jaro na střechách, Za oknem, Podzim*).

Spojení textu a obrazu dokáže čtenáře naplno vtáhnout do světa pohádkového příběhu. Čtenář má pocit, že se sám ocitá nad propastí, pociťuje chlad při pohledu na třesoucího se čerta apod.

---

¹¹⁸ Tamtéž.

3.3 O zahradě

V roce 2005 vydává nakladatelství Brio v Praze Čechovu knihu o nikdy nekončící dětské fantazii *O zahradě*. Podle Martina Reissnera se jedná o autorovu nejvyváženější knihu po stránce textové a výtvarné.¹¹⁹

Na rozdíl od jiných Čechových knih obrazová novela *O zahradě* zachycuje poměrně dlouhý časový úsek. Jednoduchá dějová linie zprostředkovává čtenářům bohatý vnitřní svět hlavního hrdiny v průběhu jeho života, od dětství přes dospělost až ke stáří. Postihuje jeho rozmanité životní pocity.

Hlavní hrdina – chlapec František žije, jak se dozvídáme z úvodního obrazu, ve městě. Vše kolem něj ho okouzljuje. Jeho dům, meruňka před ním, obrázkové časopisy a dobrodružné knihy na tajuplné půdě. Skrže svou zelenou kuličku pozoruje město, připomíná mu podvodní svět. Rád se osaměle toulá po okolí, „*proniká do krajin bezčasí a mimo známý prostor*“¹²⁰. Všechna místa každodenního života mu díky fantazii připadají výjimečná. Jako dítě má jedinečnou schopnost vidět i obyčejné věci magicky a záhadně. Například hřiště za domem jednou vnímá jako vyprahlou poušť, jindy jako rozbouřené moře či nekonečnou prérii. Křivolaké ulice města s temnými zákoutími mu připomínají labyrint, ve kterém lehce zabloudí. Nejvíce ho však přitahuje stará zapomenutá zahrada obehnaná vysokou zdí. Vstoupit do ní mu není umožněno, brání tomu velký starobylý zámek. Díky tomu si ale František může představovat, co všechno toto tajemné místo ukrývá. Jednou večer se mu zdá, že je branka do zahrady pootevřená. Konečně má možnost se tam podívat, avšak: „*Františkovi z ničeho nic přeběhl mráz po zádech. Otočil se a utekl.*“¹²¹ Františka se zmocní strach, najednou nemá dost odvahy do opuštěného místa vstoupit. Hoch si nechal ujít jedinou možnost. Později své zbabělosti často lituje. Pavel Čech upozorňuje na to, že pokud propásneme jedinou šanci zažít něco ohromujícího, už nebudeme mít možnost to napravit. Často se naskytne člověku jedinečná příležitost, která už se nemusí nikdy opakovat. Pokud překoná své obavy, zažije něco mimořádného, co může změnit jeho život.

Františkovy představy podněcují i nejrůznější pověsti, které se o zahradě vykládají. Povídá se o pokladu zakopaném na zahradě, o tajných chodbách, o zatoulané dívce

---

¹¹⁹ REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 135.

¹²⁰ Tamtéž, s. 136.

¹²¹ ČECH, Pavel. *O zahradě*. 1. vyd. Praha: Brio, 2005. ISBN 80-86113-76-0. Str. neuvedeno.

z obrazu, o strace, která si ukládá nakradené třpytivé věci do hnízda na zahradě, apod. K Františkovi se dostávají nejrůznější názory a domněnky lidí, které časem o tajemné zahradě vznikly. Pavel Čech všechny variace uvozuje větami typu: *Říkalo se, že...; Vyprávělo se ...; Povídalo se ...; Ve škole se šušovalo ...*; atd. Místo zpustlé zahrady představuje pro chlapce neznámý svět opředený tajemstvím, a proto ho tolik láká.

V dospělosti František pobývá mimo město, vlakem či lodí cestuje do různých koutů světa. Stěhuje se z jednoho místa na druhé, stále není spokojen, něco mu chybí. Na starou čtvrť ve svém rodišti už zapomněl. Coby bělovlasý stařec koupí na tržišti v Arábii veliký stříbrný klíč. A v tu chvíli si začne vzpomínat na své dětství, na kamarády i zelenou kuličku. Rozhodne se, že se vrátí.

Město jeho dětství se však změnilo k nepoznání. Stařec k němu už nemá žádný vztah, je pro něj cizí. Zmodernizované město obklopují panelové domy, po silnicích jezdí auta. Pouze stará městská část zůstala rekonstrukcemi nedotčená, stále si zachovává své kouzlo. S klíčem v ruce se tak František dostává až ke staré bráně. Stříbrný klíč ale do zámku nepasuje. Pln hněvu zrezavělý zámek rozbije kamenem, branka se otevře. Zestárlý František pocítuje zklamání, ocitl se v obyčejné zarostlé zahradě. Se smutkem z města odjíždí. Jeho počínání však pozoruje malý chlapec, který si stejně jako kdysi František chodí k zahradě hrát. Vstoupí do zahrady a ta ho uchvátí svou nádherou a nenarušeností. Podstatnou úlohu má kontrast. Zatímco dospělý člověk poznává realitu – starou zpustlou zahradu, malý kluk ji vnímá jako kouzelnou, plnou nebezpečí a tajemství. V Čechově příběhu O zahradě se střetávají dětské představy a sny se skutečností, vzpomínky s realitou, období dětství s dospělostí a stářím. Konfrontace představují dominující motiv celé knížky.

František je chlapec jako každý jiný – chodí do školy, má spoustu kamarádů, cvrkná s nimi kuličky. A přece se od nich trochu liší. Přitahuje ho tajemství, čte staré časopisy a knihy na půdě, kreslí si plány města. Autor upozorňuje na to, jak velkou váhu má v životě dítěte fantazie. Umožňuje mu uniknout z obyčejného civilního světa do oblasti snů a představ, poznávat krásu běžných věcí, které si dospělí nepovšimnou. Období dětství má zvláštní kouzlo. Ačkoliv malý František žije ve městě, každý den se ocitá prostřednictvím fantazie na různých neobyčejných místech. Všechny sny a nápady se mu zdají splnitelné a dosažitelné. Fantazírování naplňuje jeho duši touhou, radostí, spokojeností a také zvědavostí. Rád odhaluje nová tajemství, zažívá

dobrodružství. Pouze v případě zahrady mu strach zabrání v možnosti odkrýt její záhadu.

V dospělosti člověk často touží se do světa imaginace vrátit, ale už mu to není umožněno. Nedovede se odpoutat od svých starostí každodenního života, a tak vnímá pouze čistou realitu. Čech poukazuje na to, že srdce dospělého člověka už není schopno odhalovat tajemství. Dokládá to na postavě stárnoucího Františka. Ke konci života se dostane do zahrady, po které jako dítě velmi toužil. Její tajemná atmosféra mu však zůstává už navždy skryta. Pouze dětské oči jsou schopny ji plně zachytit. Stařec tak ze svého rodiště odjíždí pln rozčilení, smutku a melancholie.

Pavel Čech v příběhu vykreslil mnoho rozmanitých prostředí. Vytvořil dokonalé umělecké obrazy starého města, tajemných schodišť, ulic a zákoutí. Stejně jako v pohádce O čertovi se čtenáři naskytne okouzující pohled na svět střech a komínů. Výtvarník často zobrazuje realitu na jedné straně – detailně vyobrazené domy a cesty, a na druhé straně si lze prohlédnout místa ze snové perspektivy Františka, tak jak on je vnímá, například skrze skleněnou zelenou kuličku. Několikrát autor vypočetl i samotného zasněného chlapce.

Postupně autor znázorňuje i zapomenutou tichou zahradu. Pověsti o ní mu poskytují další náměty, jak rozvíjet výtvarnou část publikace. Své čtenáře tak zavádí do tajné klenbové chodby, k hluboké studni či do zahradního domku hodináře. Všechny malby jsou prochnuty přírodními motivy – vysoké ztrouchnivělé stromy porostlé břechťanem, padající listí, křoviny a houští. Častý motiv představují i nejrůznější živočichové – straka, ryby, motýli. Autor využívá také exotické prvky – tygři z cirkusu, velryba, podivná stvoření nad vchody domů. Do publikace umístil i kresby pouště s pyramidami, moře, arabského obchodníka.

Druhá polovina publikace se soustředí na dospělého Františka. Ten cestuje moderními dopravními prostředky – lodí, vlakem. Poté se navrácí do rodného města. V této části nastává proměna. Poklidné město se změnilo, a tak Františkovy snové obrazy střídají strohé realistické kresby vysokých panelových domů, silnic plných aut, mostů a dopravních značek. Modernizace způsobila, že se Františkovi město jeví naprosto cize. Autor do pohádkového příběhu zasadil prvky typické pro současný zmodernizovaný svět. Zachytil i proměnu lidských charakterových vlastností. Poukazuje na to, že dospělí lidé se stále za něčím ženou, neohlížejí se na druhé, usilují pouze o vlastní prospěch. Oproti tomu děti jsou schopny se pozastavit a ve svých

myšlenkách a představách zažívají dobrodružství mimo uspěchaný svět lidské civilizace. Celá publikace je tak o neustálém střetávání prvků moderního světa s dětskou interpretací skutečnosti. Františkovy představy nenarušeného světa přírody a jeho sny spolu s ilustracemi představují hlavní pohádkový rámeček.

Čas příběhu není blíže specifikován. Koloběh lidského života Čech zasadil do chodu střídání ročních období. Františkovo dětství je spojeno s létem. Vše je v nejjasnějších barvách, František má celý život před sebou. Zažívá štěstí, spokojenost a okouzlení. Příchod zestárlého Františka do města se odehrává na podzim. Tomu odpovídají i barvy ilustrací. Z hnědých, žlutých a šedých odstínů vyzařuje pochmurná podzimní atmosféra. Jakmile se stařec ocitá v zahradě, začíná sněžit. Drobné sněhové vločky signalizují zimu a blížící se konec roku. Stejně tak i František se ocitá na sklonku svého života. Tomu odpovídají i jeho pocity – zklamání, rozhořčení, bolest, ztráta iluzí. „*Drsné pragmatické vyznění příběhu koriguje až v postavě sledujícího klučiny sledujícího starce – v něm je naděje a jistota, že fantazie, tedy bohatství dětí, bude uchována.*“¹²² Poté, co chlapec vejde do zahrady, vychází slunce a vše se opět rozjasní. Rozkvétají květiny, z hnízd vylézají ptačí mláďata. Příroda se probouzí, je jaro a malý chlapec stojí na počátku svého života. Zažívá překvapení a radost. Pohádkový příběh se tedy odehrává v průběhu života hlavního hrdiny a zároveň se vystřídají všechna roční období.

Pavel Čech zasadil i do tohoto pohádkového příběhu kouzelné předměty. František se dívá na svět skrze skleněnou kuličku. Díky ní se může přenést do světa fantazie. Malá zelená kulička může i obyčejnému člověku zprostředkovat půvabný a harmonický svět. V lidových pohádkách slouží skleněná koule obvykle nějaké nadpřirozené bytosti, například čarodějnici. Dlouze se do ní zadívá, případně použije kouzelné zaklínadlo, a po chvíli se v kouli zjeví odraz reality. Koule poskytne člověku odpovědi na všechny otázky, které potřebuje zodpovědět. V jiných případech se čarovná koule používá také jako prostředek k věštění a předpovídání budoucnosti. Další kouzelný předmět (klíč) v této autorské pohádce slouží jako nástroj k odhalení tajemství. Klíčem se odemyká brána do tajemné zahrady. František si přiveze stříbrný klíč z ciziny a doufá, že bude do zámku pasovat. Nakonec zjišťuje, že klíč není správný. Pro přístup do zahrady musí použít vlastní sílu. Klíč ztrácí kouzelnou moc, což je v autorských pohádkách typické.

---

¹²² REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 137.

Stává se z něj obyčejný starý předmět, který je zbaven schopnosti usnadnit hrdinovi cestu k záhadám.

Jádrem vyprávění O zahradě je bohatá obrazová složka, která vyniká i díky velkému formátu knihy. Čechovy ilustrace působí jednoduše, jsou však propracované do detailů. Samy o sobě by byly schopné vyprávět velký dobrodružný a pohádkový příběh. Reissner považuje tuto Čechovu publikaci za kvalitativně vyvážený celek: „*Kreslířskou jistotu a virtuozitu zpracování pohádkových městských scenerií tu spojuje s citem pro barvu. Jako jeden z mála současných ilustrátorů dokáže rozehrávat nostalgické tóny výtvarného projevu a zároveň zůstat vzdálen umělosti, formální líbivosti a schematicnosti.*“¹²³ Kouzelné ilustrace dovedou ve čtenáři vyvolat velké množství rozmanitých pocitů, zejména nostalgii. Kniha tak osloví i dospělé příjemce, kteří díky ní mohou zavzpomínat na své zážitky z dětství, mají možnost se do něj částečně přenést.

Pavel Čech složku výtvarnou doplňuje o slovní vyjádření. Na počátku knihy převládají krátké nevětne konstrukce („*Kluk František a jeho oči plné snů.*“¹²⁴), postupně textu přibývá, lze nalézt i delší odstavce. Autor používá vždy tolik slov, kolik je potřeba k dokreslení zobrazené atmosféry.

„*Z hlediska literárního má autor blízko k Trnkově Zahradě, neboť zde jde o obhajobu dětského světa fantazie. Pavel Čech však iluzi dětství na rozdíl od Trnky rozbíjí realitou dospělého účtování.*“¹²⁵ Čechovo okouzlení poetikou knihy *Zahrada* od Jiřího Trnky lze vyčíst i z jeho jiných děl. Často na něj ve svých publikacích i přímo odkazuje, například v knize *O mráčkovi*. Jiří Trnka představuje pro Čecha významný zdroj inspirace.

Tvůrce komiksů Tomáš Prokůpek napsal *Slovo o autorovi* k Čechově knize *Dědečkové*. Mimo jiné uvádí, že kniha *O zahradě* představuje v Čechově tvorbě zatím nejvýznamnější dílo. Bylo už přeloženo do angličtiny, francouzštiny, chorvatštiny a slovinštiny.¹²⁶ V roce 2005 byla tato publikace nominována na Zlatou stuhu v kategorii *Beletrie pro děti*.

---

¹²³ REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 136.

¹²⁴ ČECH, Pavel. *O zahradě*. 1. vyd. Praha: Brio, 2005. ISBN 80-86113-76-0. Str. neuvedeno.

¹²⁵ REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3. S. 137.

¹²⁶ PROKŮPEK, Tomáš. *Slovo o autorovi*. In ČECH, Pavel. *Dědečkové*. Praha: Albatros, 2011. ISBN 978-80-00-02739-5. S. 67.

Ačkoliv příběh Františka nemá šťastné zakončení, celkové vyznění knihy je optimistické. V postavě malého chlapce, který nepromarnil svou šanci a do zahrady se podíval, vyjadřuje Pavel Čech naději, že děti budou mít stále schopnost prožívat díky své fantazii velká dobrodružství.

3.4 O mráčkovi

V roce 2005 vydává Pavel Čech ještě jednu knižní publikaci. V nakladatelství Veroniky Reynkové – Literární čajovna Suzanne Renaud v Havlíčkově Brodě vychází kniha *O mráčkovi*. Čech svým čtenářům předkládá příběh chlapce, který zažije dobrodružství v průběhu jednoho dne.

Vše začíná ráno, kdy se malý kluk s kudrnatými vlasy probouzí ve svém dětském pokoji. Autor používá pro pojmenování hrdiny obecné substantivum kluk. Nespecifikuje ho konkrétním jménem. Tím naznačuje, že podobnou příhodu může zažít každý malý chlapec, neboť jediné, co k tomu potřebuje, je jeho vlastní fantazie.

Chlapec přemýšlí, s čím si bude hrát. Najednou si vzpomene na svého nového kamaráda – létajícího draka. Rozhodne se, že ho půjde pouštět na velký kopec za městem. Cestou potkává kamarády, oslovuje je (*Ahoj Eliško, Nazdar kluci*) a oznamuje jim, že dnes si s nimi hrát nebude. Všichni se věnují zábavným dětským hrám i sportovním aktivitám, které jsou čtenářům známé z reálného života (cvrnkají kuličky, skáčou panáka, hrají si na pískovišti). Chlapcovo pouštění draka také patří k tradičním dětským činnostem spojeným s podzimem.

Na kopci chlapec prožívá svůj fantazijní příběh. Mrak na obloze v něm vystupuje jako prostředek k asociativnímu navozování chlapcových představ. Pozoruje, jak se mráček na nebi proměňuje. Spatřuje v něm vlak, parník plující mořem nebo indiána z knížky. Z poklidného rozjímání ho vyvede velký černý mrak, který začne zahalovat oblohu. Chystá se běžná podzimní bouřka. Chlapec to však vnímá jako nebezpečí pro jeho bílý mráček, snaží se mu s létajícím drakem pomoci. Napínává zápletka má šťastné rozuzlení. Po krátké dešťové přehánce se na obloze mráček znovu objeví. Chlapec se cítí jako hrdina, představuje si, že mu mrak děkuje za záchranu. Se západem slunce se vrací domů, do městského prostředí. Vyprávění se uzavírá opět v dětském pokoji. Chlapec sedí za oknem, pozoruje kopec za městem a noční oblohu. Padá hvězda a on se opět ocitá ve světě svých dětských snů – přeje si tisíc přání.

Čas příběhu je vymezen chlapcovými příhodami odehrávajícími se během jednoho podzimního dne. Děj plyne chronologicky od ranního úsvitu přes západ slunce a večer až k noční obloze plné hvězd.

Vyprávěné dobrodružství se odehrává v podzimním ročním období. Čtenář se tuto skutečnost dozvídá hned na počátku knihy, respektive ji vyvodí z výroku: „*Do pokoje vklouzla vůně babího léta.*“¹²⁷ Dalším znakem podzimu je chlapcovo pouštění draka či na kopci osamělá jabloň plná uzrálých jablek. Podzim charakterizuje i vykreslené počasí. Nejprve je slunečno, přežene se krátká bouřka s deštěm a silným větrem, následně se opět vyjasní. Podzimní náladu dotváří i barvy autorových ilustrací. Převládá zelená, hnědá, světle modrá, zářivě žlutá a oranžová.

Podobně jako v dalších publikacích, i zde Pavel Čech vyprávění vystavěl na kontrastu dvou světů. Nejprve chlapec pobývá ve světě každodenní reality. Autor vyobrazil jeho dětský pokoj se spoustou hraček, následně chlapec prochází ulicemi města, kolem velkých domů, okolo hřiště a pískoviště. Za městem se mu otevírá pohled na velký kopec, který vyhlížel už z okna pokoje. Jakmile hlavní hrdina na vrch vystoupá, ocitá se v odlišném světě. Ve světě jeho snové fantazie. Přejít mezi těmito dvěma oblastmi Pavel Čech v textu signalizuje: „*Na konci města se v dálce modral kopec. (...) Město zůstalo hluboko dole.*“¹²⁸ Z toho je zřejmé, že místo na kopci zůstává oddělené od civilního prostředí. Proto hrdinu tolik přitahuje. Představuje pro něj nové, neznámé místo. Ocitá se na něm sám se svými myšlenkami a představami. Díky nim přetváří skutečnost a zažívá dobrodružství. Do fantazijního světa však také zasahují předměty z vnějšku – mrak jako vlak či parník. Tedy dopravní prostředky typické pro současnou dobu. Konfrontace představ a skutečnosti tvoří významný motiv celé publikace.

Vyprávění se plně zaměřuje na jedinou postavu – na kluka. Autor nezmiňuje jeho širší společenské vztahy. Z textu se čtenáři dozvídají pouze o tatínkovi, který mu četl knížku o indiánovi, a jeho kamarádech, s nimiž obvykle tráví svůj volný čas. Na základě ilustrací soudím, že žije s rodiči v rodinném domě. Má svůj vlastní pokoj a mnoho hraček. Rád se nechává unášet svými myšlenkami, má bohatou představivost. Na podzim pouští papírového létajícího draka. V tomto případě se jedná o neživý předmět, prostředek dětské hry. Na rozdíl od klasických pohádek, kde draci vystupují

---

¹²⁷ ČECH, Pavel. *O mráčkovi*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2016. ISBN 978-80-87595-55-8. Str. neuvedeno.

¹²⁸ Tamtéž.

coby nadpřirozené, ve skutečnosti neexistující stvoření, většinou symbolizující zlo. „V pověstech a pohádkách se často drak objevuje jako strážce pokladu nebo uloupené královské dcery. Ztělesňuje tak potíže, které je nutné překonat před dosažením vysokého cíle.“¹²⁹ V případě příběhu O mráčkovi drak (neživá věc) pomáhá chlapci určité nesnáze překonat. Stává se jemu rovným, drak je chlapcovým přítelem, nikoli protivníkem.

Autorské pohádkové knížky se obvykle snaží přinést nějaké ponaučení. I publikace O mráčkovi působí na čtenáře výchovnou a naučnou funkcí. K situaci, kdy se chlapec před deštěm ukrývá pod jabloní, autor umisťuje do spodní části strany poznámku: „Kluk udělal hloupost, když se schoval pod strom za bouřky. Je lépe promoknout, než aby do nás sjel blesk, který osamocený strom v krajině přitahuje.“¹³⁰ Tímto výrokem se snaží čtenáře poučit o tom, jak se mají v podobných situacích zachovat, aby se vyvarovali možného nebezpečí.

V knize dominuje obrazová složka, textová část je potlačena na minimum. Každou ilustraci v pravé části publikace, zachycující chlapce v různých situacích, doplňuje uprostřed levé strany krátký popisek či komentář. Autor střídá věty v 1. a 3. osobě jednotného čísla. Kombinuje tedy přímou řeč chlapce s promluvou vypravěče. Převažují jednoduché věty, mnohdy zvolací („Uleť mráčku!“¹³¹). Často se vyskytují citoslovce, ukazovací zájmena, zdobněliny (*sluníčko, jabluňka, mráček*) i metonymie (*město spalo*). Použitý jazyk připomíná dětskou mluvu. Útlou publikaci tak lze doporučit i začínajícím čtenářům. Při prohlížení názorných obrázků mohou rozvíjet svou slovní zásobu a fantazii i mladší čtenáři.

---

¹²⁹ BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. Z německého originálu přeložil Petr Patočka. ISBN 80-7178-612-8. S. 56.

¹³⁰ ČECH, Pavel. *O mráčkovi*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2016. ISBN 978-80-87595-55-8. Str. neuvedeno.

¹³¹ Tamtéž.

3.5 O klíči

Na svá předchozí díla *O mráčkovi* a *O zahradě* navazuje Pavel Čech vyprávěním v knize *O klíči*. Knížka vyšla v 2007 v nakladatelství Veroniky Reynkové – Literární čajovna Susanne Renaud v Havlíčkově Brodě.

I tato publikace je založena na kontrastu reality a fantazijního světa. Ten ještě více umocňují Čechovy působivé ilustrace. Ústřední motiv představuje starý zrezavělý klíč ležící na ulici. Při cestě do školy ho najde malý školák – kluk. Autor užívá pro hlavní postavu, stejně jako v knize *O mráčkovi*, pouze obecné pojmenování. Hrdinové obou knih se podobají i po stránce vizuální – mají kudrnaté vlasy. Chlapec začíná ihned přemýšlet, od čeho by mohl klíč být. Klíč v této knížce funguje jako kouzelný motiv – chlapci otevírá svět fantazie. Prostřednictvím svých myšlenek se tak chlapec ocitá ve strašidelném opuštěném domě, v jeho třinácté komnatě, uprostřed kouzelné zahrady, na zámku či na ostrově s pirátským pokladem. Klíč je zrezavělý, z toho chlapec usuzuje, že mohl ležet na dně moře, odkud ho vylovila ponorka.

Autor do příběhu zasazuje i prvky moderního světa, což je pro autorské pohádky charakteristické. Kromě zmíněné ponorky připomíná i vynález *perpetuum mobile*. Chlapec si také představuje, že by mohl klíč patřit do dveří kina, kde by si mohl v noci tajně pouštět filmy. Klíč má tak pro chlapce význam coby prostředek ke splnění dětských přání a snů. Všechny jeho představy si může čtenář prohlédnout. V publikaci se střídají jednoduché obrazy zamýšleného školáka na ulici s dvoustránkovými malbami jeho představ. Ty autor propracoval do detailů a zastupují pohádkový svět. Pavel Čech pracuje s kontrastem dvou světů ve svých knížkách velmi často, čímž se řadí k tvůrcům typické autorské pohádky.

Civilní prostředí reprezentují domy a ulice v okolí školy. Čas vyprávění je vymezen chlapcovou ranní cestou do školy. Ta představuje relativně krátký časový úsek. Provází nás ale celou knihou. Tím může čtenář nabýt dojmu, že chlapec o klíči přemýšlí velmi dlouho. Vypravěč předkládá čtenářům mnoho možností využití klíče. Jedna myšlenka střídá druhou. Ke konci knihy autor vrací čtenáře ze světa fantazie zpět do chlapcovy reality. Školák si uvědomí, že bude již brzy zvonit. Spěchá, klíč schová do kapsy, přitom si nevšimne, že mu z ní vypadne. Tím se vyprávění o tomto chlapci uzavírá. V úplném závěru publikace vypravěč opět čtenáře zapojí do cyklu školního dne. Vyučování končí, děti vyběhnou ze školy a klíč na ulici objeví jiný kluk. I jemu poskytuje malá kovová věc možnost zažít velký imaginární dobrodružný příběh.

Oba chlapci se snaží zjistit, od čeho by mohl klíč být. Klíč jim dává pouze možnost fantazírovat, skutečnou pravdu se nedozví. Nejistí ji ani čtenář. Autor ponechává záměrně otevřený konec, aby měli čtenáři či posluchači volný prostor rozvíjet svou obrazotvornost. Čech tak své vyprávění ukončuje slovy druhého chlapce: „*Jé, to je ale zvláštní klíč. Od čeho asi je a jak se sem dostal? Páni, mohl by být klidně od ...*“¹³²

Motiv klíče bývá v pohádkách a lidových vyprávěních často vykládán „*jako symbol přístupu k tajemství nebo jako erotický symbol*“¹³³. V tomto případě vystupuje opravdu jako předmět, který skrývá určité tajemství. Přístup k němu ale klíč chlapcům neumožňuje. Je pouze prostředkem, jak se k možné záhadě přiblížit.

V Čechově příběhu O klíči hrají důležitou roli chlapcovy krátké kalhoty s děravou kapsou. Do úvodu publikace autor vložil jejich kresbu. Doplnil ji komentářem: „*Obrázek, který by tu ani nemusel být, ale i tyto krátké kalhoty s děravou kapsou hrají v téhle knížce důležitou roli.*“¹³⁴. V závěru knihy se tedy čtenáři dovtipí, proč mají pro vyprávění tak podstatnou úlohu.

Je důležité, aby se rodiče při čtení dětem věnovali, povídali si s nimi o neukončených pohádkách a naváděli je k přemýšlení o jejich možných koncích. V tomto případě mají možnost společně vymýšlet další řešení, od čeho by mohl klíč být. Podobně jako Čech se mohou pokusit spojit své nápady s obrazem – ztvárnit je graficky. Čechova knížka může být v tomto ohledu velice inspirativní.

Publikaci O klíči lze doporučit začínajícím čtenářům. Autor pro ně přizpůsobil velikost písma. První písmeno slova vždy zvýraznil červeně, jinak je písmo černé umístěné na bílém podkladě. Tento styl je příznačný i pro všechny další Čechovy interpretované knihy. Věty jsou krátké a jednoduše formulované. S pomocí obrazové složky čtenáři všemu bezpečně porozumí.

---

¹³² ČECH, Pavel. *O klíči*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Literární čajovna Suzanne Renaud, 2007. ISBN 978-80-86653-13-6. Str. neuvedeno.

¹³³ BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. Z německého originálu přeložil Petr Patočka. ISBN 80-7178-612-8. S. 177.

¹³⁴ ČECH, Pavel. *O klíči*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Literární čajovna Suzanne Renaud, 2007. ISBN 978-80-86653-13-6. Str. neuvedeno.

3.6 Dobrodružství pavouka Čendy

V roce 2011 vychází v nakladatelství Petrkov první část pohádkového vyprávění *Dobrodružství pavouka Čendy*. Jak už název napovídá, jedná se o příběh se zvířecím hrdinou.

Nejprve autor seznamuje čtenáře se starým domem. Čtenář má možnost si ho na druhé stránce prohlédnout. Stojí na okraji města, nemá majitele, přesto není zcela opuštěný. Po chodbách běhají myši, na půdě létají netopýři. Z podkrovního pokoje se ozývá tikot starobylých hodin. V nich žije pavouček Čenda, hlavní hrdina příběhu. Hodiny jsou domovem i pro dřevěnou kukačku, která každou hodinu vykukne ven a zakuká. Čendu s kukačkou pojí přátelství.

Ačkoliv pavouci bývají vnímáni jako stvoření nahánějící člověku hrůzu, v tomto případě představuje pavouček kladného hrdinu, který je pracovitý, pečlivě se stará o chod hodin, opravuje je, poklízí v nich a vyhání červotoče. Postava pavoučka je antropomorfizovaná, má lidské schopnosti. Dokonce se za dobu, co v domě Čenda žije, naučil i číst. V pokoji na stole leží spousta otevřených knih. Ve volném čase tedy Čenda vylézá z hodin a věnuje se čtení románů. Nejvíce ho upoutal příběh o Tarzanovi. Čenda vnímá knihy nejen jako zábavu. Díky nim získává nové poznatky a zkušenosti, v podstatě se i vzdělává. Dětským čtenářům se tak otevírá pohled na svět malého pavouka, který je prospěšný, hodný a šikovný. Díky tomu čtenáři poznávají, že se nemusí pavouků bát.

Důležitým objektem v místnosti je okno. Přestavuje spojnicí mezi dvěma světy: na jedné straně je to bezpečný, poklidný a pro Čendu důvěrně známý svět zavřeného pokoje, proti němu stojí rozlehlý, rušný a neznámý svět městského prostředí. Čendu tento svět přitahuje, představuje si les za městem, ve kterém by neměl nouzi o mouchy. Zároveň si uvědomuje, že tam číhá spousta nebezpečí.

Poklidný život ve starém domě naruší noční návštěva zloděje, který málem připraví pavoučka o život. V této situaci projeví své hrdinství kukačka. Je si vědoma toho, že musí zasáhnout a pomoci Čendovi, na druhou stranu by měla dbát na svou povinnost zakukat vždy přesně v celou hodinu. Kukačka tento vnitřní rozpor překoná, nakonec se odhodlá k činu. Zakuká o tři minuty dříve a zloděj se lekne. Čenda se ukryje do hodin. Ty ale upoutají zlodějovu pozornost, snaží se je natáhnout. Po šestém otočení klíčem staré péro v hodinách praskne, vylétne a praští zloděje do nosu. Vyděšený lupič prchá z domu.

Do domu pronikla osoba z vnějšku, došlo k propojení výše zmíněných světů. To má pro osud hrdinů neblahé důsledky. Zloděj hodiny zničil, přestaly tikat. V domě vládne smutek. Pro Čendu a kukačku ztratil život v domě smysl, už se nemají o co starat. Záhy je však radikálně zasáhne další událost. Dům se má zbourat, buldozery začínají konat svou práci. Tentokrát prokáže svou statečnost Čenda. Chce z domu uprchnout, včas si vzpomene na svou přítelkyni kukačku a osvobodí ji z hodin. Nasedne na kukačku a spolu se rozlétnou směrem k lesu.

Čas vyprávění není přesně určen, dozvídáme se pouze o změně ročního období. Jednotlivé epizody autor uvádí slovy: „*Jednoho dne...*“¹³⁵ a „*Stalo se to jednou o půlnoci*“¹³⁶. V tom lze spatřit podobnost s lidovými pohádkami. I samotný příběh může připomínat tradiční zvířecí pohádku. Autor do něj ale zasazuje prvky moderního světa (město plné lidí, panelových domů, bagry, nákladní auta). Technické stroje připravily Čendu s kukačkou o domov. Pavel Čech ponechává otevřený konec. Zda si Čenda vybuduje nové obydlí, jestli se mu bude v lese dařit, a jaká dobrodružství zažije – to se čtenáři dozví v dalším díle.

Autor i v této knížce opět využil kouzelného předmětu – klíče. K jeho používání je oprávněn Čenda, natahuje s ním hodiny. Klíč tedy plní svou funkci. Pokud se ale dostane do nepovolaných rukou (zloděj), hodiny se rozbíjí.

Čenda s kukačkou si navzájem pomohli, dokázali jeden druhému zachránit život. Pavel Čech vypráví příběh o přátelství, obětavosti a laskavosti. Textová část je ale pouze jednou polovinou knihy. Tu druhou tvoří autorovy ilustrace. Přesně korespondují s textem, dokreslují vyprávěné události, popisovaná prostředí. Čtenáři si díky nim mohou vše živě představit. K tomu dopomáhají také krátké zvukomalebné texty i grafická úprava slov či celých vět. Vymrštění péra z hodin autor zobrazuje větou ve tvaru vlnovky, jindy má rádek tvar oblouku. Čtenář má tak pocit, že opravdu vidí, jak se „*kyvadlo pomalu houpalo ze strany na stranu*“¹³⁷. V dalších případech slova vypadají, jako by v nich písmenka poskakovala. Čechovi se tímto způsobem podařilo přesně zachytit pohyb a dynamiku jednotlivých situací.

---

¹³⁵ ČECH, Pavel. *Dobrodružství pavouka Čendy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2011. ISBN 978-80-904061-9-3. Str. neuvedeno.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

3.7 Dobrodružství pavouka Čendy – V lese

V roce 2014 vydává Pavel Čech slibované pokračování Dobrodružství pavouka Čendy, tentokrát s podtitulem *V lese*. Navazuje tak na první díl, na jehož konci se Čenda s kukačkou ocitli uprostřed přírody, v lese.

První dny stráví čtenářům již známá dvojice v úkrytu pod listím. Najednou už není pod ochranou starého uzavřeného pokoje. V lese na ně číhá plno nebezpečí a nástrah. Zatímco první díl se odehrával ve vnitřním prostředí opuštěného domu, tentokrát se autor plně věnuje životu hrdinů venku, ve volné přírodě, kde musí často bojovat o holý život.

Čenda si v lese nakonec zvykne, i když ve snech se mu často zdá o svém bývalém domově ve starobylých hodinách. V dutině staré lípy si vybuduje z přírodních materiálů domeček nový (má v něm postel ze suchého choroše, šnečí ulitu jako skříňku, stůl z červené muchomůrky, na něm i malou vázu z žaludové čepičky). Chybí mu zde pouze knihy, které rád četl. Autor přibližuje čtenářům i osud kukačky: ta se usadí v borovicovém lese, kde se skamarádí s datlem.

Čenda se seznamuje s dalšími obyvateli lesa: cvrčkem Vildou, žížalou Vilemínou i hlemýžďem Otou. Spřátelí se dokonce s mravencem Jardou, a to poté, co mu zachrání život, když ho unáší vodní proud v potoce. Čtenáři se dozvídají, že Jarda je bratrem známého Ferdy Mravence. Zde Pavel Čech odkazuje k autorským textům Ondřeje Sekory. Přibližuje se mu i graficky, v Jardovi vytvořil věrnou kopii Ferdy Mravence.

Podobně jako v prvním díle, i zde se Čenda ocitá v nebezpečí – tentokrát v pasti dravých střevlíků. Při svých toulkách lesíkem jednoho dne zabloudí. Střevlíci si ho hned vyhlédnou jako snadnou kořist. Naštěstí se objeví pavoučice Jana. Spícího Čendu probudí a společně se ukryjí v Janině domku. Jana Čendu okouzlí. Odlišuje se od běžných křížáků, na zadečku má malou bílou hvězdičku. Této jedinečnosti si povšimne i sběratel brouků, Janu odnáší ve skleněné lahvičce. Čenda se ho snaží marně dohnat. Nešťastnému Čendovi poradí hlemýžď Ota, ať vyhledá Víla – nejstaršího obyvatele lesa. Bydlí ve veliké pýchavce. Čenda se tak vydává na dlouhou a náročnou cestu do Lesa kostlivců.

Konec nechává autor opět otevřený. Jak vše skončí, zda se Čendovi podaří zachránit Janu – to se čtenáři dozví v další části pavoukova dobrodružství.

Úvodní část pavoučí série se oproti té druhé vyznačuje jednodušší dějovou linkou. Do druhého dílu autor zasadil více vedlejších postav, což mu umožnilo pestré lesní

prostředí. Odehrává se zde několik jednotlivých epizod. V klasických pohádkách se dějové odbočky vyskytují jen výjimečně. Vypravěči se zaměřují na jednu dominující zápletku. Vyprávění probíhá tedy lineárně, bez vedlejších epizod.

Pozornost je soustředěna zejména na Čendu, o kukačce se autor zmiňuje pouze okrajově. Čech seznamuje čtenáře s rozmanitými obyvateli lesa, poukazuje na některé přírodní zákonitosti, ukazuje nebezpečí, která les skýtá. V této části trilogie se výrazně projevuje autorova láska k přírodě.

Pavel Čech klade opět důraz na hrdinství: nejprve zachrání pavoučice Jana život Čendovi, následně i on má možnost prokázat svou statečnost, když se vydává na dobrodružnou pouť za osvobození Jany. Čtenáři z příběhu poznávají, jak důležité je v životě umět překonávat strach a obavy. Kdo zdolá všechny překážky, stane se hrdinou. Významná je také ochota obětovat se pro druhé, umět lidem v nouzi pomoci. Pavel Čech tak vyzdvihuje pozitivní lidské ctnosti.

Zlo se zde objevuje v několika podobách: v říši zvířat ho představují nebezpeční střevlíci i obrovská masačka Ňomura. Do děje fatálně zasáhne také lidská bytost – sběratel brouků. Opět dochází k propojení dvou světů. Člověk svou činností zasahuje do chodu přírody. To přináší negativní důsledky. Dochází k odloučení ústředních postav. Ke konci příběhu tak zavládne smutná atmosféra, plná stesku a lítosti. V úplném závěru vypravěč poskytuje Čendovi naději. Tím čtenářům naznačuje možné optimistické ukončení pavoučí trilogie.

I zde uplatnil autor své výtvarné umění. To, o čem čtenář čte, si může na následné stránce představit díky ilustracím. V textové složce už autor nepracuje s grafickou úpravou slov, jak tomu bylo v prvním díle. Více než na formu se zaměřuje na obsah vyjádření. Jeho slovník je pestrý, srozumitelný. Využívá dynamická slovesa, která umožňují plynulý posun děje dopředu, rychlé střídání dramatických událostí. Čech obohacuje text i o přímou řeč. Sběrateli brouků se Čenda do sbírky nehodí, to vyjadřuje slovy: „*Pche, obyčejný křížák.*“¹³⁸

---

¹³⁸ČECH, Pavel. 2. *Dobrodružství pavouka Čendy: v lese*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-37-4. Str. neuvedeno.

3.8 Dobrodružství pavouka Čendy – Vše ztraceno

O rok později (2015) se čtenáři dočkali rozuzlení Čendova dobrodružství. Ačkoliv podnázev závěrečného dílu *Vše ztraceno* zní značně pesimisticky, autor potěší všechny čtenáře šťastným koncem.

Pavouček Čenda podniká záchrannou výpravu za Janou. Po dlouhé cestě narazí na pýchavku, ve které žije Víl, tvor vypadající jako starý trpaslík. Pavel Čech zasadil do tohoto Čendova dobrodružství kouzelný předmět. Víl vlastní čarovnou dýmku. Vychází z ní zvláštní červený kouř. Každý v něm zhlédne to, co hledá. Zobrazuje se v něm realita. V klasických pohádkách slouží k těmto účelům převážně křišťálová koule. Postava starého Víla se přibližuje nadpřirozené bytosti. Žije v lese, jako všichni tvorové, má však zázračné schopnosti. Pro ostatní se tak stává autoritou, pomáhá jim v nesnázích, poskytuje rady. Spojením nadpřirozené bytosti a čarovného předmětu dodal autor do příběhu pohádkové rysy.

Čenda v oblacích dýmu spatří bílý dům s červenou střechou, uvnitř na stole skleničku – a v ní Janu. Víl pavoučkovi ještě poradí, ať tento dům hledá za potokem na konci lesa. Cestou za Janou Čenda opět upadá do nebezpečí, obklíčí ho mravenci a dovedou ho do mraveniště. Na pomoc Čendovi tajně přispěchá jeho starý známý – mravenec Jarda. Podaří se jim obelstít mravenčí stráž a uniknout z mraveniště. Přes všechny další nesnáze se nakonec dostávají do velkého domu. Hrdinové přechází ze svého přirozeného prostředí do obydlí lidí. Velký bílý dům s červenou střechou na okraji lesa reprezentuje v knize civilní prostředí. Postavy se ocitají v neznámém prostředí, ve kterém není lehké se zorientovat. Po dlouhém pátrání se jim konečně podaří nalézt Janu, zavřenou ve sklenici zašpuntované korkovou zátkou. Slyší příjezd automobilu, vrací se majitel domu. Automobil opět odkazuje k reálnému životu. Jedná se o běžný dopravní prostředek, čtenářům dobře známý.

„(...) v tu chvíli se stalo něco, co se stává většinou jen v pohádkách.“¹³⁹ Tímto výrokem vnáší autor do příběhu další prvky pohádkovosti. Upozorňuje na to, že se stane něco nečekaného, zázračného, co obrátí nepříznivou situaci k lepšímu. Oknem vletne do místnosti kukačka s datlem. Seberou lahvičku, Čenda s Jardou nasednou na kukačku a pootevřeným oknem vylétnou všichni ven. Symbolika okna (spojnice mezi dvěma světy) se vyskytuje v Čendově trilogii již podruhé. V první části symbolizovalo zavřené okno pavoukovou touhu po volném a svobodném životě, zároveň i jeho obavy. Tentokrát

¹³⁹ ČECH, Pavel. 3. *Dobrodružství pavouka Čendy: vše ztraceno*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2015. ISBN 978-80-87595-39-8. Str. neuvedeno

je však pootevřené, a tak může dojít k propojení různých prostředí naplno. Lesní živočichové se díky němu dostanou do vnitřních prostor domu a zachrání své kamarády. Zároveň se jím vrací zpět do volné přírody. Tam se datlovi podaří rozklovnout korkový špunt a Janu vysvobodí. Čenda ji šťastně obejmě.

Zdá se, že dojemným shledáním pavoučího páru, příběh končí. Autor však přidává ještě jednu epizodu. Jana s Čendou musí svést dlouhý a náročný boj s masařkou Ňomurou. Čendovi pomůžou jeho znalosti z přečtených knih, konkrétně z jeho oblíbeného Tarzana. Vzpomene si na to, jak ten bojoval se svými protivníky. Ňomura je však zákeřná, přísahu a slib, že je nechá na svobodě, poruší. Nakonec se opět objevuje zachránce datel, který masařku sezobne.

Pavel Čech usiluje o to, aby se čtenáři z příběhu nejen poučili, ale zároveň se i pobavili. V posledním obraze autor uzavírá osud sběratele hmyzu. Čtenáři se dozví, že ho pobodali sršni, zakopl a spadl do vody. Víl vše pobaveně sleduje skrze rudý dým své fajfky. Autor dosáhl zábavného účinku vyprávění zakomponováním řady humorných prvků.

Závěr Čendova dobrodružství je tedy optimistický. Zlo se stejně jako v lidových pohádkách dočkalo spravedlivého potrestání. Hrdinové mohou žít dál spokojeným životem. Ačkoliv v této části vystupuje mnoho postav, pro čtenáře je snadné zorientovat se v jejich vymezení na kladné a záporné. Pro správný mravní vývoj dítěte je představa spravedlnosti důležitá. V knihách pro děti by tedy nemělo chybět mravní hodnocení jednotlivých situací. Na základě toho se čtenáři snáze ztotožní se špatným a dobrým jednáním.

Pro poslední díl pavoučí série jsou příznačné dramatické a napínavé scény. Čenda se několikrát ocitá v nebezpečí, bojuje o život. Svými silami na protivníky často nestačí. Kolem sebe má ale několik přátel, kteří mu vždy včas přispěchají na pomoc. Autor klade důraz na velký význam přátelství, na ochotu vzájemně si pomoci. Čtenáři každého věku musí řešit spoustu problémů, se kterými si mnohdy nevědí rady. Pavel Čech jim předkládá poslání, že všechny trable se jim podaří vyřešit, pokud mají vedle sebe někoho, kdo se jim stane oporou.

Po stránce jazykové se závěrečná část podobá výrazovým prostředkům dílu druhého. Významnou úlohu mají opět slovesa. Slovní zásobu autor obohacuje o pojmenování různých přírodních organismů. Ústřední dvojice hrdinů prochází napříč celou trilogií. V následujících dílech stále přibývají nové postavy. Čtenáři tak mají možnost seznámit

se s rozmanitými lesními živočichy a zároveň rozšiřují svou slovní zásobu o nová pojmenování.

Všechny tři díly Dobrodružství pavouka Čendy vyšly v prvním vydání v malém formátu (tzv. kapesní vydání). Další vydání větších rozměrů dala lépe vyniknout autorovým ilustracím. Pavel Čech volí barvy vždy podle charakteru situace. Vážné scény ladí obvykle do tmných odstínů (modrá, zelená, černá, hnědá barva), pokud se situace zlepšuje, z obrázků vyzařuje optimismus a radost (žlutá, červená, oranžová barva).

Jednotlivé díly na sebe navazují. Čtenáři je mohou číst ale i samostatně. Na počátku druhé a třetí části autor shrnuje to nejpodstatnější, co se odehrálo v té předešlé. První díl se vyznačuje nejjednodušší a nejpoklidnější dějovou linií. Vyprávění plyne pomalým tempem. Převládá snivá a melancholická atmosféra. V následujících částech se autor zaměřil spíše na akční scény, jedna dramatická situace střídá druhou. Autor dokáže udržet pozornost čtenáře od počátku až do konce nejen svým textem, ale i obrazovou složkou.

4 Zhodnocení Čechovy pohádkové tvorby

Český výtvarník a spisovatel Pavel Čech se aktivně projevuje v mnoha uměleckých oblastech. Vystavuje své obrazy, ilustruje knihy, tvoří komiksy a na svém kontě má již několik autorských pohádkových publikací. Jejich základ tvoří výrazná výtvarná složka. Na základě výše uvedené interpretace několika pohádek Pavla Čecha lze uvést obecné charakteristiky jeho autorské tvorby.

Pavel Čech ve své prvotině *O čertovi* přebírá náměty z folklórních pohádkových látek. Ty zapojuje do kontextu současné doby a originálně je upravuje. V průběhu příběhu dochází ke zcivilnění této tradiční pohádkové bytosti.

Čech zavádí své čtenáře do prostředí, která dobře znají z reálného života. Příběhy se odehrávají například v civilním městském prostředí nebo v lese. Jindy hrdinové zažívají dobrodružství vysoko nad zemí či v oblasti temných zákoutí starých zahrad a parků. Čech čtenářům zprostředkovává i svět odlišný od reality, ve kterém může každý zažít velký dobrodružný příběh. Významnou roli sehrává fantazie.

Hrdinové jeho příběhů jsou prosté lidské bytosti, zejména malí přemýšliví chlapi s bohatou fantazií, která jim umožňuje přenést se do světa snů a pohádek. V publikaci *O zahradě* se Čech na postavě Františka zabývá i problematikou stáří. Filozoficky laděná kniha předává významné poselství o dětské fantazii. V trilogii *Dobrodružství pavouka Čendy* čtenáři sledují osudy a dobrodružství různých hrdinů z říše zvířat.

V Čechově tvorbě je možné vysledovat další podstatný rys: v příbězích často dochází ke střetávání dvou světů. Například světa snů a představ s realitou, vzpomínek se současností. Jednotlivá prostředí se mnohdy prostupují. Do oblasti fantazie pronikají moderní technologické předměty, do každodenní reality se dostávají kouzelné objekty. Pavel Čech ve svých knihách hojně pracuje s tradičními i vlastními kouzelnými předměty. V pohádkách zastávají různou funkci, někdy však ztrácí svou kouzelnou schopnost.

Interpretovaná díla se vyznačují textovou úsporností, dominantní část představuje výtvarná a ilustrátorská složka. Knížky jsou vhodnou četbou i pro začínající čtenáře. K porozumění dopomáhá velikost písma, srozumitelné věty a nenáročná slovní zásoba. Působivé kresby významně přispívají k rozvoji dětské fantazie. Přestože jsou knihy adresované převážně nejmenším čtenářům, dovedou zaujmout i ty dospělé.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na autorskou pohádku v české literatuře. V prvních dvou kapitolách jsem definovala žánr, znaky, typologii a vývoj jak klasické pohádky, tak i autorské. Jak vyplývá z názvu práce, orientuji se na českou autorskou tvorbu, a proto v práci neuvádím jednotlivá vývojová období pohádky ve světě.

Cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat českou autorskou pohádku. K tomuto účelu mi posloužila vybraná díla současného spisovatele a výtvarníka Pavla Čecha. Soustředila jsem se na autorské pohádkové texty určené nejmenším čtenářům. Ty jsem interpretovala a sledovala při tom, jaké rysy jsou pro soudobou autorskou pohádku charakteristické.

Pavel Čech tvoří krátké a dějově jednoduché příběhy s dobrodružnými zápletkami a dobrým zakončením, které je čtenáři očekáváno. Tím se jeho texty podobají lidovým pohádkám. Pohádka O čertovi má s folklórními příběhy společný i výchozí námět – působení nadpřirozené bytosti ve světě lidí. Zaměřila jsem se tedy zejména na to, jak je postava čerta pojata v lidových a jak v umělých pohádkách. Zaznamenala jsem několik odlišností. V Čechově pojetí zažívá čert Florimón lidské pocity. Také není zlý, zamiluje se, začne pracovat – postupně tedy dochází k jeho zcivilnění. V lidových pohádkách vystupují čerti zlí, oškliví a líní, neprožívají lásku a ani neprochází vnitřním vývojem. V díle O čertovi jsem našla principy pohádky lidové i znaky typické pro moderní pohádkovou tvorbu.

Nezbytnou součástí interpretovaných textů jsou různé kouzelné předměty. Čech často využívá tradiční předměty (zrcátko, skleněná koule), ale dodává jim jinou funkci. V některých případech svou nadpřirozenou schopnost věci ztrácí. V Čechově tvorbě se několikrát opakuje motiv kouzelného klíče jako přístupu k tajemství.

Čechovy texty jsou velmi často založeny na kontrastu reality a snu či fantazie. Jednotlivé oblasti se prolínají. Do pohádkového světa autor zasazuje motivy a prvky typické pro současný svět. V jeho publikacích jsem se setkala s moderními dopravními prostředky, technickými vynálezy apod. Částečně se v nich tedy odráží doba, ve které vznikaly.

Příběhy se odehrávají na obecně určených místech – civilní prostředí měst, ulic a rodinných domů, svět střeš a komínů. Dále také v oblastech opředených tajemstvím, které hlavní hrdiny přitahují, jako např. zákoutí v staré městské čtvrti, zpustlé zahrady, vysoký kopec za městem apod. Časově pohádky vymezuje opět pouze obecné střídání

fází dne či ročních období, některé se odehrávají i ve velmi krátkém časovém úseku (cesta do školy).

Hrdinové chtějí z reálného života uniknout do světa snů, představ a vzpomínek a zažít výjimečné dobrodružství. Hlavní postavy Čech pojmenovává konkrétními jmény, tím se odlišují od jedinců z lidových pohádek, případně je označuje obecnými substantivy (kluk).

Čechovu tvorbu silně ovlivňují jeho vlastní zážitky a zkušenosti z dětství, dávné sny a touhy, i jeho současné záliby. To vše se odráží na vykreslení postav hlavních hrdinů (malí zvědaví chlupci, kteří se osaměle toulají) i na popisovaném prostředí. Často se vyskytují různé přírodní i zvířecí motivy (zejména v knihách Dobrodružství pavouka Čendy a O zahradě).

Podobně jako u pohádek lidových, i v Čechových knihách jsou postavy jednoznačně vymezeny kladnými a zápornými vlastnostmi. Zlo se dočká spravedlivého potrestání, vítězí láska, naděje a přátelství. Děti se seznamují s hodnotou přátelství, s ochotou vzájemně si pomoci. U některých knih jsem zaznamenala naučný charakter. V textu O mráčkovi autor čtenáře seznamuje s tím, jak se mají zachovat při bouřce, v pohádce O čertovi zase klade důraz na to, aby se lidé snažili ve druhých hledat vždy to dobré. Čech se nebrání ani filozofickým myšlenkám, těmi je prodchnuta kniha O zahradě. Tyto tendence odpovídají znakům různých typů autorských pohádek, tak jak byly vymezeny ve druhé kapitole této práce.

V Čechových pohádkách jsem se nesetkala s tradičními postupy lidových pohádek, jako například užívání vstupních a výstupních formulí, zrcadlových kompozic a magických čísel.

Z výše uvedeného vyplývá, že pohádkové publikace Pavla Čecha poskytují mnoho námětů a inspirací, které budu moci aktivně využít v hodinách českého jazyka a literatury ve své pedagogické praxi.

Seznam literatury

Primární literatura

ČECH, Pavel. *Dobrodružství pavouka Čendy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2011. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-904061-9-3.

ČECH, Pavel. *2. Dobrodružství pavouka Čendy: v lese*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-87595-37-4.

ČECH, Pavel. *3. Dobrodružství pavouka Čendy: vše ztraceno*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2015. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-87595-39-8.

ČECH, Pavel. *O čertovi*. V nakl. Petrkov 3. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-87595-27-5.

ČECH, Pavel. *O klíči*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Literární čajovna Suzanne Renaud, 2007. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-86653-13-6.

ČECH, Pavel. *O mráčkovi*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2016. Str. neuvedeno. ISBN 978-80-87595-55-8.

ČECH, Pavel. *O zahradě*. 1. vyd. Praha: Brio, 2005. Str. neuvedeno. ISBN 80-86113-76-0.

Sekundární literatura

BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. Z německého originálu přeložil Petr Patočka. 360 s. ISBN 80-7178-612-8.

ČEŇKOVÁ, Jana. Teorie vzniku pohádek a adaptace lidové pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. S. 107–126. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-00060-1.

ČERVENKA, Jan. Pohádka a výchova dítěte. In *O pohádkách: sborník příspěvků a statí*. Uspořádal Jan Červenka. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1960. S. 261–300.

DEJMALOVÁ, Kateřina. Vývoj autorské pohádky. In ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. S. 127–148. ISBN 80-7367-095-X.

FREY, Jaroslav. *Boj o pohádku*. 1. vyd. Praha: Život a práce, 1942. 87 s.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 254 s.

CHALOUPKA, Otakar. II. část, Hledání a zkouška hodnot. In CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. S. 101–353.

CHALOUPKA, Otakar. II. část, Ověřování a tříbení hodnot. In CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. S. 354–455.

CHALOUPKA, Otakar. Pohádky. In CHALOUPKA, Václav a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury II*. 1. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1976. S. 52–77.

LURKER, Manfred. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2005. 614 s. ISBN 80-242-1588-8.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. Pohádka. In MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. S. 472–478. ISBN 80-7185-669-X.

PETERKA, Josef. Pohádka. In VLAŠÍN, Štěpán (ed). *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. 281 s.

PROKŮPEK, Tomáš. Slovo o autorovi. In ČECH, Pavel. *Dědečkové*. Praha: Albatros, 2011. ISBN 978-80-00-02739-5. S. 67.

REISSNER, Martin. Vyprávím pohádku obrazem. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. S. 133–145. ISBN 978-80-210-5692-3.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. 183 s. ISBN 80-85010-06-2.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny. Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 232 s.

ŠUBRTOVÁ, Milena. Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež. In ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. S. 11–63. ISBN 978-80-210-5692-3.

TOMAN, Jaroslav. Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století. In POLÁČEK, Jiří (ed.) *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradice a inovace*. 1. vyd. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. S. 47–53. ISBN 80-903339-0-7.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. 98 s. ISBN 80-7040-055-2.

URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004. 457 s. ISBN 80-7220-185-9.

URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vyd. (upravené a rozšířené). Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. 239 s. ISBN 80-7042-625-X.

URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. 363 s. ISBN 80-7198-548-1.

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm Akademické nakladatelství, 1998. 16 s. ISBN 80-7204-092-8.

Články

ČECH, Pavel a Martina KOBZOVÁ. Vypravěč příběhů. *Moje země*. Brno: MOJE ZEMĚ ČESKO, 2016. Roč. IX, č. 5. S. 42–46. ISSN 1805-1251.

KUBĚNSKÝ, Petr. Pavel Čech. In Ústav pro českou literaturu AV ČR *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: ÚČL AV ČR, 2016. Aktualiz. hesla 15. 5. 2016 [cit. 30. 11. 2016]. Dostupné:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1920&hl=pavel+čech+>

PETRBOK, Jaroslav. Pryč s pohádkami. *Úhor: Kritický měsíčník věnovaný literatuře pro mládež*. 1913, roč. I., č. 12. S. 177–180.

ŽENATÝ, Berty. Máte-li ve svých vzpomínkách na četbu v dětství doklad o trvalých dojmech strašidelných, kterých jste se ani později nezbavili?. *Úhor: Kritická revue literatury pro mládež*. 1929, roč. XVII, č. 3–4. S. 50–51.